

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут публічного управління та адміністрування

(повне найменування інституту, назва факультету (відділення))

кафедра публічного управління та адміністрування

(повна назва кафедри (предметної, циклової комісії))

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування

О. Н. Євтушенко

“ _____ ” _____ 20__ року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему:

**РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В
ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ**

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент

Чубук Руслан Валентинович

(вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Рецензент: кандидат наук з державного управління,

Шульга Анастасія Алімівна

(посада, вчене звання, науковий ступінь, П.І.Б.)

Виконав: студент VI курсу групи 635м

Кецкало Роман Романович

(П.І.Б.)

Спеціальності: 281 «Публічне управління та адміністрування»

(шифр і назва спеціальності)

ОПП: «Публічне управління та адміністрування»

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	6
1.1. Правове регулювання процесу боротьби з корупцією всистемі публічного управління.....	6
1.2. Зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційних практик.....	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНИ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	33
2.1. Органи влади у сфері боротьби з корупцією: структура та функціональні обов'язки.....	33
2.2. Механізми ідентифікації і оцінювання корупційних ризиків у сфері публічного управління.....	38
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	60
3.1. Роль неурядових громадських об'єднань в процесі ідентифікації та запобігання корупційних дій в публічному управлінні.....	60
3.2. Пріоритетні та перспективні напрями реалізації антикорупційної політики в Україні.....	66
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена потребою системної боротьби з корупцією як системним негативним явищем, яке гальмує розвиток держави та загрожує національній безпеці.

Корупція стала однією з найсерйозніших проблем сучасного суспільства, впливаючи на всі сфери життєдіяльності держави. Вона порушує збалансованість та ефективність економіки, управління, політичної системи, а також завдає шкоди міжнародному іміджу держави. Корупційні практики є перешкодою на шляху до розбудови демократичних інституцій та верховенства права, стримують інтеграцію України в європейські структури, зокрема у ЄС.

Корупція набрала системних ознак, глибоко вкорінилася в усі сфери суспільного життя та стала «швидким» інструментом для досягнення власних інтересів. На цьому тлі державна політика в боротьбі з корупцією залишається недостатньо скоординованою, фрагментарною та часто базується на репресивних заходах, які не є ефективними у сучасних умовах.

Корупція негативно впливає на міжнародні відносини, зокрема з країнами-партнерами, підтримка яких є в нинішніх умовах дуже цінною. У цьому контексті важливим кроком є вивчення та застосування міжнародного досвіду, особливо країн Європейського Союзу, які мають налагоджені механізми протидії корупції, та вироблення нових інструментів у сфері антикорупційної політики.

Таким чином, актуальність теми зумовлена не лише необхідністю термінових заходів для приборкання корупції, але й потребою у виробленні системної, цілеспрямованої та ефективної державної політики, здатної застосувати найкращі світові практики й адаптувати їх до вітчизняних реалій.

Теоретичною основою кваліфікаційної роботи стали наукові праці та дослідження вчених зокрема: С.Алатаса, В. Алшилера, Н. Ахтирської, Н. Абйоренсена, Т. Биткової, Г. Вольшчака, С. Задорожного, Т.

Гжибовської, І. Нікітіна, М. Нерсесяна, В. Ноніка, І. Шарапова, С. Алексеєвої, та інших.

Мета дослідження розглянути теоретичні засади та сформулювати рекомендації щодо вдосконалення реалізації антикорупційної політики в системі публічного управління.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі сформульовано для розв'язання наступні **завдання**:

– розглянути правові регулювання процесу боротьби з корупцією в системі публічного управління;

– проаналізувати зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційних практик;

– розглянути структуру та визначити роль органів влади у боротьбі з корупцією;

– дослідити механізми ідентифікації і оцінювання корупційних ризиків у сфері публічного управління;

– визначити роль неурядових громадських об'єднань в процесі ідентифікації та запобігання корупційних дій в публічному управлінні;

– окреслити пріоритети та перспективні напрями реалізації антикорупційної політики в Україні.

Об'єктом дослідження – є антикорупційна політика в системі публічного управління.

Предметом дослідження – виступають інструменти у сфері запобігання корупції в публічному управлінні.

Для досягнення зазначеної мети в кваліфікаційній роботі застосовано наступні методи дослідження: діалектичний метод для дослідження державно-правових явищ у взаємозв'язку та взаємовпливі і постійному русі. Історико-правовий та порівняльно-правовий методи застосовано під час дослідження становлення і розвитку корупційних явищ і процесів в Україні; формально-догматичний – для дослідження нормативно-правових засад протидії корупції в публічному управлінні. Також наукові прийоми як синтез, аналіз, від абстрактного до конкретного

надали змогу проаналізувати стан корупційних дій в публічному управлінні. Також застосовувався системний метод та метод моделювання для дослідження умов забезпечення дієвих механізмів боротьби з корупцією.

Практичне значення одержаних результатів. В кваліфікаційній роботі сформульовані теоретичні положення та обґрунтовані практичні рекомендації, які спрямовані на подальше удосконалення процесу у сфері запобігання та протидії корупції в системі публічного управління.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 85 сторінок, з яких основний текст займає 77 сторінок, список використаних джерел налічує 69 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

1.1. Правове регулювання процесу боротьби з корупцією в системі публічного управління

Понад 30 років тому в мовах становлення молодій незалежній державі був утворений інститут державної служби, як важливий інструмент керування державою та додержання прав та свобод людини та громадянина. «З урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду була сформована система національного законодавства в даній сфері. Однак сьогодні правове регулювання державної служби не повністю відповідає вимогам ефективного виконання завдань і функцій демократичної, правової, соціальної держави та потребує удосконалення. Реформування державної служби в Україні є важливою передумовою становлення громадянського суспільства, поглиблення його демократизації та побудови правової держави» [63]. «Механізм реформування державної служби складний процес, що має свої нормативно-правові закономірності, послідовні етапи та відповідний порядок реалізації. Інститут державної служби України забезпечує законність політичних рішень, цілісність держави як інституту, якісний рівень реалізації конституційних гарантій громадян шляхом стабільного і безперервного надання їм публічних послуг. Державній службі притаманна особлива роль у побудові сучасної правової держави європейського типу, утвердженні демократичної моделі публічного управління» [64]. У зв'язку із цим набула актуальності та потребує пильної уваги проблема утворення дієвої системи державної служби.

«У Концепції сталого розвитку України «Стратегія – 2020» метою

реформування є досягнення європейських стандартів життя та гідного місця Україні в світі. Одним із важливих завдань стратегії визначено реформування публічного управління» [57].

Побудова України як демократичної та правової держави враховує поступальний розвиток інституту державної служби, як головного інструменту утворення та реалізації державної політики, керівництво державою, додержання прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. «Адаптація державної служби до стандартів Європейського Союзу зумовлює необхідність переосмислення як цілого ряду теоретичних положень інституту державної служби, так і вдосконалення її правового регулювання. Відносини, які виникають в процесі функціонування державної служби, неможуть бути поза увагою держави. Тому не дивно, що кожна держава на науковій основі намагається регламентувати своє національне законодавство у відповідності з міжнародними стандартами. Ця проблема є дуже актуальною для України, яка взяла курс на інтеграцію до Європейського Союзу. Все це дає всі підстави стверджувати, що на сьогоднішній день в Україні є нагальною потребою детальне дослідження організації, проходження, реформування системи державної служби України та вдосконалення законодавства про державну службу взагалі» [16].

«Побудова демократичної правової держави в Україні зумовлює синхронне ефективне функціонування всіх її інституцій, серед яких одне з основних місць відводиться державній службі» [60]. «Інститут державної служби України забезпечує законність політичних рішень, цілісність держави як інституту, якісний рівень реалізації конституційних гарантій громадян шляхом стабільного і безперервного надання їм державних послуг. Державній службі притаманна особлива роль у побудові сучасної правової держави європейського типу, утвердженні демократичної моделі публічного управління» [42]. У зв'язку із цим питання утворення дієвої системи державної служби в контексті розробки та впровадження національної антикорупційної політики нині заслуговує пильної уваги.

«Аналіз проблем державної служби насамперед пов'язане із становленням нової Української держави, а разом із тим – формуванням самого інституту державної служби. Поняття державної служби повністю охоплює професійну діяльність усіх державних службовців, які виконують повноваження усіх державних органів» [66].

Загалом можемо констатувати що публічна служба в системі публічного управління, зокрема її організаційно-правові аспекти, а також специфіка та функціональні характеристики визначають ефективність державної служби. Ось основні ідеї: Державну службу України слід розглядати як складну систему соціальних інститутів, де кожен інститут виконує певну функцію, але їх взаємодія дає синергетичний ефект, завдяки якому держава може досягти більш високих результатів. Цей підхід дозволяє оцінити державну службу не як сукупність ізольованих елементів, а як єдину цілісну систему, здатну адаптуватися до змін у суспільному та політичному середовищі. Хоча публічна служба має стандартний набір функцій, прав і обов'язків, закріплених у законодавстві (зокрема, в Законі «Про державну службу»), кожен державний орган має свої специфічні функції, що залежать від його компетенції та організаційно-правових форм діяльності. Це означає, що державні органи виконують певні функції відповідно до їхньої специфікації, і ці функції взаємопов'язані для досягнення загальних цілей державної служби.

Одже, «формально забезпечуючи інтереси держави і реалізуючи функцію публічного управління, публічна служба тим самим спрямовує своє служіння не на саму державу як таку, а на суспільство і громадян. Також цілком обґрунтованою виглядає теза, що оскільки публічна служба є не лише суто управлінським чи адміністративним, але ще й соціальним інститутом, то її цінність полягає у тому, наскільки вона обслуговує потреби людини та допомагає їй у житті» [65]. «При цьому, вживаючи такі поняття як «внутрішній» і «зовнішній» напрями діяльності державної служби під першим з них мається на увазі врегулювання відносин усередині системи державної служби, а під другим – врегулювання

суспільних відносин поза межами державної служби» [65], Не забуваймо що «спільним для них є те, що обидва ці напрями діяльності є, по-перше, служінням державі (у випадку України це є діяльність щодо забезпечення її існування як незалежної, демократичної, соціальної, правової держави), а по-друге, служінням суспільству» [60].

Визначальною умовою ефективності та дієвості державної служби, а саме її існування, є професіоналізм та компетентність її працівників. «Дія цього принципу полягає у сумлінному ставленні державного службовця до своєї роботи, майбутньої кар'єри, відданості справі, прагненні досягти максимально високих результатів. Разом з тим, він потребує заходів, в рівній мірі, у розумній кадровій політиці, яка б забезпечувала професійний розвиток, раціональне використання наявних людських ресурсів державної служби України та незалежність службової праці від змін суспільно-політичного спрямування державних інститутів і їх структури. Принцип політичної неупередженості державних службовців має розглядатися як гарантія стабільності й високого професіоналізму державного апарата. Суть його зводиться до недопущення впливу політичних поглядів на дії та рішення державного службовця, а також утримання від демонстрації свого ставлення до політичних партій, демонстрації власних політичних поглядів під час виконання посадових обов'язків» [69].

«Реформування державної служби є обов'язковою складовою як становлення демократичної держави, так і реалізації в ній моделі соціальної та правової державності, адже діяльність державної служби забезпечує функціонування всієї держави, що робить цей інститут одним з основних як в процесі реформування окремих гілок державної влади, так і загального державного розвитку» [59].

Формування та розвиток інституту державної служби є важливим процесом для стабільності та ефективності будь-якої держави. Цей процес дозволяє забезпечити реалізацію державних функцій та цілей, а також розв'язувати суперечності між політичними змінами та стабільними конституційними орієнтирами. У цьому контексті аналіз практики

зарубіжних країн і компаративне вивчення досвіду може дати корисні інсайти для розбудови української державної служби. Державна служба є основним інструментом для забезпечення стабільності в роботі державних органів, оскільки вона не залежить від змін політичних еліт, а гарантує виконання стабільних функцій держави. Це дозволяє зберігати зв'язок між політичними змінами та конституційними принципами, що визначають соціально-економічну орієнтацію країни.

Розвиток і правове регулювання інституту державної служби — це складний і тривалий процес. Важливим аспектом є те, що на етапі становлення державної служби необхідно вирішувати питання правового статусу державних службовців, визначення їх обов'язків, прав і відповідальності, а також налаштування ефективних механізмів контролю за діяльністю службовців. На нашу думку для розбудови української державної служби корисним є аналіз державних служб інших країн. Зокрема, багато європейських країн мають довготривалі традиції в управлінні публічними службами, де держава виступає як основний роботодавець для людей, які реалізують публічні функції.

«У контексті формування НАП юридична відповідальність державних службовців – це врегульовані нормами права відносини між державою, в особі компетентних органів і посадових осіб, та державними службовцями, що виникають на підставі вчинених ними службових правопорушень і виражені в застосуванні до винних осіб заходів державного примусу, а також характеризуються засудженням правопорушника та протиправного діяння з боку держави та суспільства з метою попередження та недопущення в майбутньому інших правопорушень» [59].

Вважаємо доречним зосередитись на проблемі стримування та протидії корупції в системі публічної влади та органах місцевого самоврядування, а також на необхідності реформування системи державної служби. Автори наголошують, що корупція не може бути ефективно подолана виключно організаційними заходами, необхідна також реальна

політична воля і бажання керівництва країни. Крім того, важливу роль відіграє система цінностей, норми поведінки державних службовців, їх сприйняття громадянами, а також інституційні й правові підходи до врядування.

Корупція – системне явище, тісно пов’язане з діяльністю публічної влади та державних службовців. Її не можна подолати суто організаційними методами. Для успіху потрібні політична воля, системні реформи та формування умов, за яких корупційна поведінка не буде толеруватися суспільством.

Одним із головних напрямів протидії корупції є вдосконалення системи державної служби та публічно-службових відносин. Зокрема, важливими заходами є:

- формування професійного, відповідального кадрового складу;
- чітка регламентація діяльності державних службовців;
- розвиток етичних стандартів та правових норм, що регулюють поведінку посадових осіб.

Неправомірна вигода розглядається як окреме поширене явище, пов’язане з незаконним отриманням матеріальних чи інших вигод державними службовцями. Вона може бути складовою корупції, оскільки базується на використанні посадових повноважень в особистих інтересах.

Одним із чинників поширення корупції є конфлікт між індивідуальними та суспільними інтересами. Відсутність гармонії між ними призводить до руйнівних наслідків для суспільства. Задля успіху реформ необхідне створення збалансованих умов, у яких державні службовці керуються суспільними цінностями, а не особистими вигодами.

Перетворення системи публічного управління та боротьба з корупцією вимагають тривалого часу, адже необхідно змінити ціннісні орієнтири та уявлення суспільства й службовців. Соціальні оцінки корупції, ставлення громадян до поведінки чиновників відіграють ключову роль у створенні середовища, в якому корупція стає неприйнятною.

Пропонується розглядати «державні справи» ширше, включаючи сюди і діяльність органів місцевого самоврядування. Конституційні норми України, що гарантують рівний доступ до державної служби свідчать про важливість інтегрованої системи (табл. 1.1). Інституціоналізація публічно-службових відносин передбачає функціональну переорієнтацію, структурну перебудову та формування нового ціннісного середовища в управлінській діяльності.

Ефективна протидія корупції потребує системних змін у державному управлінні, формування професійного й етично зрілого корпусу державних службовців, чіткого правового регулювання їхньої поведінки, а також тривалої ціннісної еволюції суспільства. Такі кроки мають бути підкріплені реальною політичною волею та розумінням того, що реформування системи публічної служби та місцевого самоврядування – це процес, спрямований на довгострокову перспективу.

Таблиця 1.1

Специфіка правового регулювання в системі публічної служби

Критерій	Зміст публічно-управлінської діяльності
Правовий	Приведення системи публічної служби у відповідність до визначених Конституцією та її засад службової діяльності
Інституціональний	Реалізація європейських принципів управління в системі публічної служби
Організаційний	Конституційно-правові засади реформи публічно- службових відносин
Функціональний	Спрощення порядку делегування повноважень від МДА до ОМС
Структурний	Удосконалення системи публічної служби

Напрацювання дослідників сконцентровані переважною більшістю на взаємозв'язку між організацією публічно-службових відносин, інституціоналізацією державної служби, європейськими моделями публічного управління та проблемами корупції в системі публічної служби. Основні ідеї, що випливають з тексту:

Принципи публічної адміністрації, сформовані в європейських моделях публічного управління (зокрема інституційні принципи, такі як децентралізація, деволюція, делегування повноважень), ще не повною мірою імплементовані в українське законодавство. Це вимагає переосмислення їх тлумачення та запровадження в практику організації публічної служби.

Формування нової системи публічного управління має базуватися на чітких правових засадах, які відповідають європейським стандартам. Інституціоналізація державної служби передбачає створення правової основи, що регулює вступ на службу, кар'єрний розвиток, навчання персоналу, визначення правового статусу службовців та механізмів державного управління як усередині органів влади, так і поза їх межами.

Корупція має історичні, соціальні, економічні, ментальні, правові й організаційні чинники. Вона постає не лише через слабку правову базу чи відсутність дієвих інституцій, а й через толерантне ставлення суспільства, брак ринкових реформ, неузгодженість між масштабами повноважень чиновників та їхнім матеріальним забезпеченням. Недосконала правова основа, відсутність дієвих механізмів запобігання, контролю та покарання посилюють корупціогенні ризики.

Надзвичайно актуальним завданням є розробка та впровадження антикорупційних стандартів як основи реалізації національної антикорупційної політики. Це потребує інституційних змін, формування ефективної системи запобігання і боротьби з корупцією, а також суспільної підтримки перетворень.

Для вдосконалення публічної служби в Україні потрібна адаптація європейських інституційних принципів, глибинна правова та організаційна

реформа, розроблення антикорупційних стандартів та посилення відповідних правових механізмів. Це дозволить створити ефективну, прозору та добросовісну систему публічного управління, що відповідатиме інтересам суспільства та сприятиме утвердженню демократичних цінностей і верховенства права.

Запропонований В. Загорським методологічний підхід до сучасної моделі публічного управління зокрема розкривається «відповідно до якої системна визначеність державно-управлінського процесу забезпечується досягненням мети, сформульованої в управлінському рішенні, через забезпечення відповідності діяльності об'єктів вимогам та приписам керуючого суб'єкта» [7] (рис. 1.1). на цій основі.

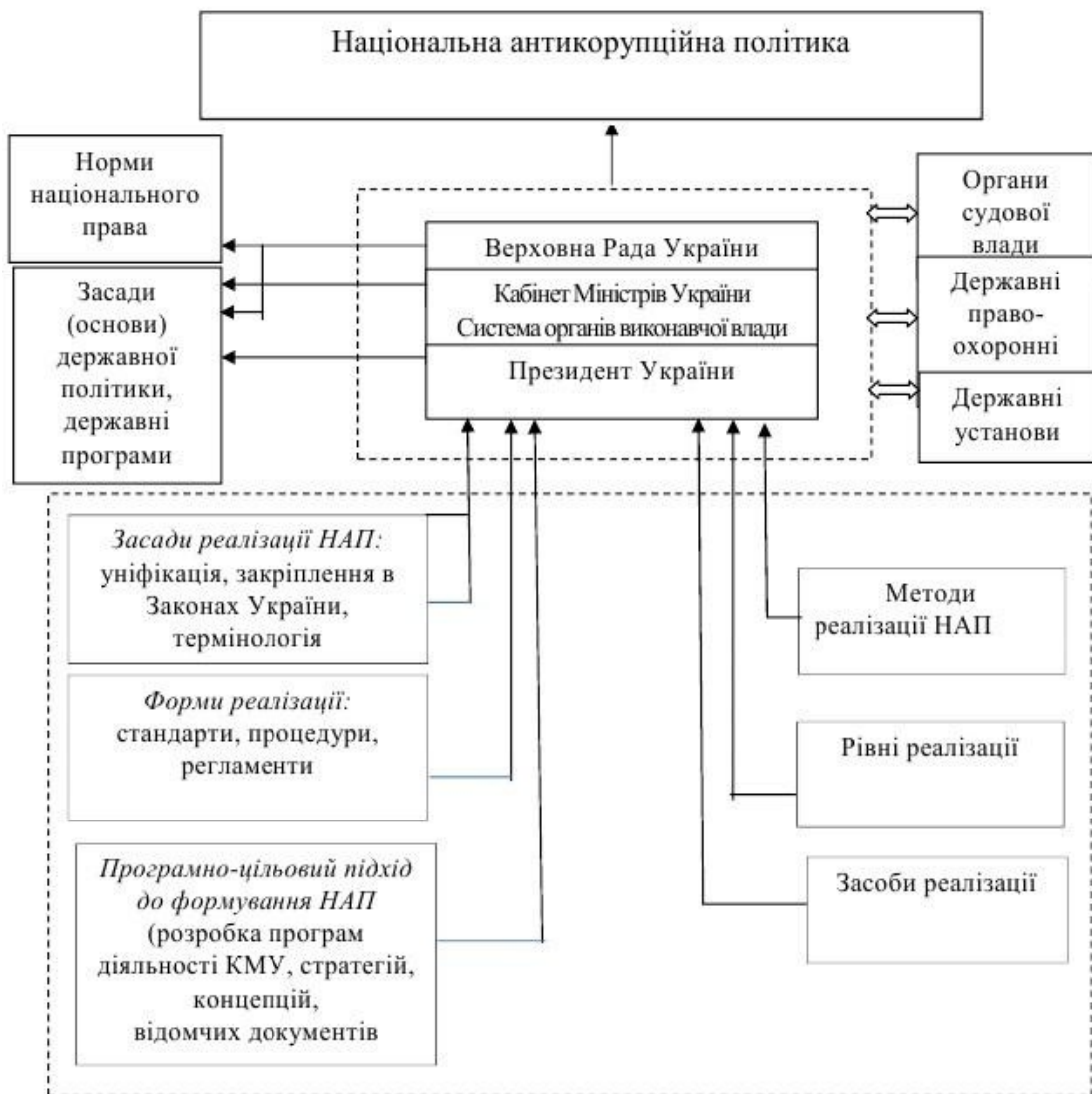

Рис. 1.1. Схема формалізації інституціонального аспекту

Акцент зосереджується на принципах, які повинні лежати в основі сучасної державної служби, зокрема на неупередженості, політичній нейтральності, рівності, стабільності кадрового складу та захисті прав службовців.

Державна служба має функціонувати в інтересах держави та суспільства, а не окремих політичних партій чи релігійних груп. Політичні уподобання, релігійні переконання, особисті симпатії та антипатії працівників не повинні впливати на їхню професійну діяльність.

Це вимагає:

- заборони активної політичної діяльності для службовців середньої ланки.
- заборони публічного виявлення ними політичних поглядів.

Водночас політична лояльність до основ конституційного ладу та правопорядку не лише допускається, а й передбачається, адже службовець має підтримувати фундаментальні цінності держави.

Рівний доступ до державної служби, закріплений у Конституції України, означає однакові вимоги до всіх службовців. Цей принцип є основою для:

- можливості кожного службовця просуватися по службі виключно за професійними якостями.
- нівелювання впливу політичних чи особистих чинників на кар'єрне зростання.

Стабільність кадрового складу та захист прав і законних інтересів службовців є важливими соціально-правовими гарантіями. Вони сприяють професіоналізації державної служби, підвищують її ефективність та авторитет.

Реформування чинного законодавства про державну службу має бути спрямоване на:

- створення єдиної системи державної служби з уніфікованими правовими, організаційними та кадровими принципами.
- нормативне визначення меж, видів та форм державної служби.

- відображення у правових нормах ціннісно-етичної складової службової діяльності.

Сучасний підхід до організації державної служби вимагає чітких правових норм, які закріплюватимуть неупередженість, політичну нейтральність, рівність можливостей, стабільність та захист прав службовців. Лише за умови врахування цих принципів можлива побудова сильної, професійної та авторитетної системи державної служби, яка діятиме виключно в інтересах держави і суспільства.

Реалізація положень Закону України «Про очищення влади» [57] у контексті утворення засад національної антикорупційної політики ухвалення у жовтні 2014 року Закону України «Про очищення влади» [57] «забезпечило реалізацію принципово нового підходу до визначення змісту НАП, формуванні засад нормативного забезпечення, конкретизації форм та методів запобігання НАП. Цей закон визначив правові та організаційні засади проведення очищення влади (люстрації) для захисту та утвердження демократичних цінностей, верховенства права та прав людини в Україні» [57].

«Очищення влади (люстрація) – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (далі – посади) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Очищення влади (люстрація) здійснюється з метою недопущення до участі в управлінні державними справами осіб, які своїми рішеннями, діями чи бездіяльністю здійснювали заходи, спрямовані на узурпацію влади попереднім політичним режимом, підрив основ національної безпеки і оборони України або протиправне порушення прав і свобод людини, і ґрунтується на принципах: верховенства права та законності; відкритості, прозорості та публічності; презумпції невинуватості; індивідуальної відповідальності; гарантування права на захист» [57].

В цілому процедура очищення влади спрямована на недопущення осіб, які здійснювали корупційні дії або порушення прав людини в період з

2010 по 2013 рр., до участі в управлінні державними справами. Це включає осіб, чия діяльність сприяла узурпації влади, підриву національної безпеки або порушенню прав і свобод громадян. Очищення влади має базуватися на кількох ключових принципах: верховенство права та законності що розуміє під собою процедура повинна здійснюватися в межах закону та відповідно до встановлених правових норм. Відкритість, прозорість і публічність що процес люстрації має бути відкритим для громадськості та публічним, щоб забезпечити довіру до цього процесу. Презумпція невинуватості коли особа не може бути визнана винною без належного судового розгляду. Індивідуальна відповідальність тобто відповідальність за порушення повинна покладатися на конкретних осіб, а не на групи чи колективи. Гарантування права на захист в разі коли особи, що підпадають під люстрацію, мають право на захист своїх прав і інтересів у суді.

Таким чином процедура очищення влади в Україні, що базується на принципах верховенства права, прозорості та індивідуальної відповідальності, є важливим елементом відновлення довіри до державних інституцій після періоду політичної і правової кризи. Вона сприяє залученню до управління державними справами осіб, які не порушували закон, а також забезпечує правовий захист для тих, хто піддається перевірці.

Протягом десяти років з дня набрання чинності Законом України «Про очищення влади» [57] посади, щодо яких здійснюється очищення влади (люстрація), не можуть обіймати особи, зазначені у частинах першій, другій, четвертій та восьмій статті 3 Закону України «Про очищення влади» [57], а також особи, які неподали у строк, визначений Законом України «Про очищення влади» [57], заяви, передбачені частиною першою статті 4 Закону України «Про очищення влади» [57]. Особи, зазначені у частинах третій, п'ятій - сьомій статті 3 Закону України «Про очищення влади» [57], «не можуть обіймати посади, щодо яких здійснюється очищення влади (люстрація), протягом п'яти років з дня набрання чинності відповідним рішенням суду» [57].

Заборона, зафіксована частиною третьою чи четвертою вказаної статті, та може застосовуватися до посадовця лише один раз.

Застосування до особи заборони, передбаченої частиною третьою цієї статті, не є підставою для відмови від застосування заборони, передбаченої частиною четвертою цієї статті, за наявності підстав та у порядку, що визначені Законом України «Про очищення влади» [57].

Заборона, регламентується частинами третьою і четвертою вказаної статті, не розповсюджується на осіб, вказаних у частинах другій - четвертій ст.3 Закону України «Про очищення влади» [57], «які визнані учасниками бойових дій під час проведення антитерористичної операції на сході України у встановленому законодавством порядку» [57].

Рішення, про дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень під час реалізації Закону України «Про очищення влади» [57] «оскаржуються в судовому порядку» [57].

Важливим є питання реформування системи публічної влади та державної служби в Україні, зокрема впровадженню люстраційних процедур, протидії корупції та адаптації вітчизняного управлінського апарату до європейських стандартів. Основні ідеї та напрями, окреслені в тексті, можна згрупувати наступним чином: люстрація та очищення влади де вказується на позицію правозахисних організацій і міжнародних експертів щодо люстрації: звільняти осіб лише за фактом перебування на посаді без оцінки конкретних вчинків – неправильно. Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська комісія) наголошує на тому, що поєднання люстраційних цілей (очищення від загроз для демократії) та боротьби з корупцією в одному законі не є оптимальним. Міністерство юстиції України створило офіційний веб-сайт «Очищення влади в Україні» для інформування суспільства про перебіг люстрації, але його можливості наразі використовуються недостатньо.

Розвиток інституту державної служби та модернізація системи публічної влади що виражається у тому що демократична, правова, соціальна держава потребує професійної, неупередженої та відповідальної

державної служби. Запровадження нового механізму оновлення кадрового складу через люстрацію є складним процесом, який вимагає досконалого правового регулювання і прозорих процедур. Публічна служба розглядається як ключова ланка зв'язку між державою та громадянами, і якість роботи службовців значною мірою впливає на сталий розвиток держави, забезпечення прав та свобод людини.

Європейські принципи публічного управління та інституціоналізація державної служби передбачає необхідність врахування європейських моделей публічного адміністрування і впровадження європейських інституційних принципів в українське законодавство. Інституціоналізація державної служби полягає в чіткому визначенні правових основ, процедур вступу на службу, просування, навчання, а також у формуванні стійких ціннісних та етичних стандартів.

Зв'язок антикорупційної політики з реформами та інтеграційними процесами має враховувати Національна антикорупційна політика (НАП) яка сприяє мінімізації корупціогенних чинників та залучена до загального процесу реформування. Поглиблення трансформаційних процесів вимагає гармонізації державного управління з міжнародними стандартами, зокрема європейськими. Адаптація країни до членства в ЄС передбачає впровадження інноваційних механізмів, які відповідають критеріям Євросоюзу.

З метою розв'язання завдань щодо практичного втілення національної антикорупційної політики запропоновано структурна схема взаємодії органу влади в сфері НАП (рис. 1.2)

Рис. 1.2. Структура взаємодії у сфері інституціональних особливостей утворення національної антикорупційної політики

«Сучасна проблема ствердження суверенної, демократичної, правової держави в Україні, на думку науковців, потребує нового підходу до встановлення особливостей, властивостей і характерних рис держаного управління, що притаманні суспільству на певних етапах розвитку» [60].

Антикорупційні механізми та пріоритетні завдання держави окреслені серед державних механізмів протидії корупції де виділяють інституціональні, організаційні, правові та економічні заходи. Важливо забезпечити їх систематичне впровадження.

Стратегічні заходи включають укріплення судової системи, правоохоронних органів, підвищення професіоналізму кадрів та розвиток адміністративної юстиції. Організаційне забезпечення охоплює формування ефективних структур і процедур для реалізації антикорупційної політики. Модернізація державної влади в Україні, ініційована Президентом, передбачає приведення системи управління у відповідність до сучасних європейських стандартів, забезпечення суспільного впливу на управлінські рішення. Це створює умови для відкритості, прозорості, послідовності ухвалених рішень, які мають бути підтримані суспільством.

Одже можемо констатувати що реформа публічної служби, у тому числі люстраційні процедури та антикорупційна політика, потребують комплексного і системного підходу, з урахуванням міжнародного досвіду, принципів європейського публічного адміністрування та ціннісних орієнтирів демократії і правової держави. Формування ефективної, прозорої та відповідальної державної служби є центральним елементом цих процесів і передумовою стійкого розвитку держави та суспільства.

1.2. Зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційних практик

Успішне запобігання та протидія корупції в Україні дійсно потребує комплексного підходу. Важливим етапом є створення та вдосконалення законодавчої бази, яка б забезпечувала ефективні механізми боротьби з корупцією. Це включає як національні закони, так і ратифікацію міжнародних угод, що допомагають гармонізувати національну систему з міжнародними стандартами. Потрібно розробити і впровадити стратегічні заходи, спрямовані на запобігання та боротьбу з корупцією. Політика має охоплювати не лише правові норми, а й організаційні зміни, спрямовані на підвищення прозорості, підзвітності та довіри до органів влади. Створення і ефективне функціонування органів, спеціально наділених

повноваженнями для боротьби з корупцією, є ключовим моментом у забезпеченні реального контролю і моніторингу. Це можуть бути антикорупційні комісії, спеціалізовані прокурори, суди та інші структури. Належна координація між різними органами державної влади, які займаються боротьбою з корупцією, дозволяє ефективно організувати роботу та уникати дублювання зусиль. Для цього необхідно налагодити систему комунікації між різними антикорупційними структурами та державними органами. Тому для ефективної боротьби з корупцією Україні необхідно створити інтегровану антикорупційну систему, яка включатиме законодавчі, організаційні, репресивні та попереджувальні заходи. Важливим елементом є запозичення кращих міжнародних практик, що дозволить не лише покращити національну антикорупційну політику, а й забезпечити її відповідність міжнародним стандартам.

«У більшості робіт вчені, які переймаються проблематикою корупції, традиційно констатують важливість запозичення досвіду зарубіжних країн як серед тих, що мають як низькі, так і тих, яким притаманні високі показники протидії цьому ганебному явищу» [61].

Подальший аналіз детально розкриває міжнародно-правові основи протидії корупції та вплив цих стандартів на формування українського антикорупційного законодавства та політики. Основною ідеєю є те, що Україна в останні десятиліття активно приєдналася до міжнародної антикорупційної спільноти, взявши на себе зобов'язання виконувати міжнародні норми та стандарти. При цьому створення спеціалізованих органів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Національне агентство із запобігання корупції (НАЗК), є логічним кроком у забезпеченні належного виконання цих зобов'язань та реалізації державної антикорупційної політики.

Розкриємо основні міжнародні антикорупційні норми та їх засади:

Першим поштовхом до міжнародно-правового регулювання протидії корупції стала резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 15 грудня 1975 року (3514), що закликала уряди країн вживати заходів для

запобігання й боротьби з корупцією. Подальший розвиток в ООН: резолюції, декларації та керівні принципи, що конкретизували та розширювали антикорупційні норми.

Ключовою міжнародною угодою є Конвенція ООН проти корупції (2003 р.), яка окреслює фундаментальні засади антикорупційної політики, обов'язкові для держав-учасниць. Вона передбачає створення спеціальних антикорупційних органів, заохочує участь громадськості, встановлює кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення та вимагає забезпечення прозорості, підзвітності, доброчесності в публічному управлінні.

Торкаючись європейського виміру антикорупційної політики зазначимо наступне.

Рада Європи розробила сучасні антикорупційні стандарти, такі як Кримінальна та Цивільна конвенції про боротьбу з корупцією, Додатковий протокол до Кримінальної конвенції.

Створено спеціалізований контрольний орган – Групу держав проти корупції (GRECO), який моніторить дотримання антикорупційних стандартів країнами-учасницями.

Приєднання України до європейських антикорупційних конвенцій та GRECO означає взяття на себе міжнародних зобов'язань та необхідність впровадження дієвої антикорупційної політики.

Останні десятиліття відбувається поглиблення співпраці України з ОЕСР. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), до якої входять 34 розвинені країни, є впливовою міжнародною структурою. Тісна взаємодія з ОЕСР допомагає Україні розробляти антикорупційну політику, адаптувати її до світових стандартів та переймати кращі практики.

На інтеграційній співпраці продовжується імплементація міжнародних стандартів в українське законодавство. Україна ратифікувала низку міжнародних документів, включаючи Конвенцію ООН проти корупції, європейські антикорупційні конвенції, адаптувала

національне законодавство до міжнародних норм. Затвердження національних стратегій, створення НАБУ та НАЗК стали прямим наслідком узгодження вітчизняної правової бази з міжнародними вимогами.

Активно відбувається використання у практичній діяльності закордонного досвіду. Серед іншого приведення вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів яке передбачає вивчення досвіду інших країн у здійсненні антикорупційної політики. Аналіз іноземної практики дозволить удосконалити національні механізми, врахувати наявні помилки та успішні рішення.

Загалом, Україна успішно інтегрується в міжнародну антикорупційну систему, формуючи правову та інституційну основу відповідно до світових стандартів. Подальший розвиток антикорупційної політики вимагає не лише суворого дотримання міжнародних норм, але й врахування кращого досвіду інших держав у практичній реалізації антикорупційних заходів.

Доречним вбачається розгляд досвіду Румунії у питанні протидії корупції.

«Румунія характеризується найагресивнішою антикорупційною політикою в Європейському Союзі. В 2002 р. було створено Національний антикорупційний директорат Румунії (далі – НАДР) за моделлю Італії, покликаний викривати й розслідувати корупційні правопорушення. До складу НАДР входять 145 прокурорів, 220 поліцейських, 55 спеціалістів у регіонах; 197 осіб відділу технічно-оперативного забезпечення. До підслідності цього органу належать фінансове шахрайство з коштами Євросоюзу, зловживання посадовими обов'язками тощо. У 2014 р. навантаження на 145 прокурорів становило 911 кримінальних справ, до суду направлено провадження щодо 392 осіб, з яких 36 мерів, 35 суддів і прокурорів, 25 юристів, 81 поліцейський та ін. Заморожено рахунки на 200 млн. євро, 30 млн. євро конфісковано. У 2014 р. після повторного звернення Антикорупційного директорату до парламенту Румунії було

знято імунітет з одного сенатора, шістьох депутатів, одного міністра та десятих колишніх міністрів» [6].

«Національний антикорупційний директорат Румунії правоохоронним органом. Його функції полягають у кримінальному переслідуванні осіб, які вчинили корупційне правопорушення. Виявлення злочину, відкриття кримінального провадження інколи блокується невизнанням вини обвинуваченим, дефамацийною тактикою адвокатів, які спростовують доказову базу, ставлять під сумнів кваліфікацію слідчих та прокурорів, ініціюють призначення численних експертиз тощо. Вказані чинники призводять до зволікання у притягненні до відповідальності винних осіб, поверненні до бюджету незаконно здобутих коштів [6].

«Чинне законодавство Румунії передбачає можливість перевірки спадку, залишеного особою, яка підозрювалась у вчиненні корупційних правопорушень, однак не може бути притягнута до відповідальності через її смерть. Незважаючи на те, що спадкоємці нібито є законними набувачами активів, вони не можуть перешкоджати проведенню розслідування та перевірці джерел походження статків. У разі доведення шахрайського, корупційного походження майна та коштів, воно підлягає конфіскації за загальним правилом» [6].

«Для вибіркової поточної перевірки державних службовців, співробітників правоохоронних органів на корупційну вразливість допускається «тестова перевірка на доброчесність» (провокація). Такий захід проводиться на підставі ордеру прокурора, його метою є оцінка (моніторинг) ризиків. Групи виконавців діють під прикриттям. Особливу ефективність тестової перевірки румунські фахівці відзначили під час кампанії, скерованої на боротьбу з корупцією на митниці. У такий спосіб були виявлені та притягнені до відповідальності співробітники митної служби на кордоні Румунії з Україною. Операція проводилась уповноваженими особами під виглядом «скеперів», що займаються контрабандою сигарет» [6].

«У Сінгапурі протидія корупції передбачала систему заходів, серед

яких можна виокремити два етапи. Перший стосувався зміни законодавства – прийняття Акта про запобігання корупції з чітким переліком корупційних діянь і встановленням відповідальності за їх учинення, а також створення спеціального органу з протидії корупції – Бюро з розслідування випадків корупції з розширеними повноваженнями. Так, кримінальне законодавство Сінгапуру передбачає, що за умов доведення вини в отриманні хабара до винного застосовують позбавлення волі або штраф (відповідно п'ять років ув'язнення або 100 тис. доларів США). Якщо ж стосовно держслужбовця надійшло місце завідомо неправдиве повідомлення щодо вчинення відповідних незаконних діянь, то особі, яка вчинила поширення недостовірної інформації, за завідомо неправдиві свідчення загрожує покарання у виді одного року ув'язнення або штраф у 10 тис. доларів США. Іноземні особи, яких викрили в корупції, позбавляють права здійснювати господарську діяльність на території Сінгапуру» [64].

Другий етап передбачав заходи спрямовані на зростання якості під час підбору кадрів для державного апарату. «Реалізація таких заходів була також пов'язана із застосуванням жорстких, репресивних методів у сфері боротьби з корупцією, що мало прояв у численних звільненнях працівників митниці та інших державних служб. До того ж запровадження елементів електронного урядування дало змогу забезпечити функціонування органів влади в режимі реального часу та зробило максимально простим і доступним щоденне спілкування з громадянами, юридичними особами, організаціями. Зокрема, у Сінгапурі на основі активного використання інформаційно-комунікаційних технологій надавали 1600 видів послуг населенню» [67].

«Важливим кроком в антикорупційній діяльності Японії вважають прийняття у 2001 р. Закону «Про розкриття інформації». Положення цього документа гарантують громадянам держави доступ до офіційної інформації, яку зберігають в органах влади. Передбачено можливість вимоги розкриття інформації, адресованої Раді з контролю за розкриттям

інформації у разі обмеження доступу до певного її виду. В Японії існує у відкритому доступі реєстр осіб, яким висунуто обвинувачення в корупції або які причетні до організованої злочинності, що надає можливість громадськості здійснювати контроль за притягнення винних до відповідальності. Чітко регламентовано суворі обмеження щодо джерел фінансування виборчих кампаній, політичних партій та організацій у країні» [64].

«В Ізраїлі антикорупційна атмосфера забезпечується системою «певного дублювання моніторингу» за можливими корупційними діями. Він здійснюється урядовими організаціями і спеціальними підрозділами поліції, відомством Державного контролера, що володіє незалежністю від міністерств і державних відомств, і громадськими організаціями типу «Відомства за чистоту уряду». Ці організації досліджують можливі корупційні точки, а у разі їх виявлення інформують органи розслідування. В Ізраїлі через значні соціальні пільги для урядовців та їхнє безжальне покарання при виявленні корупції низова корупція практично відсутня. Доведених до суду корупційних злочинів в Ізраїлі не більше 5%, проте репутація людини, замішаної в корупційному скандалі, вкрай небажана» [2].

«В основу боротьби з корупцією в Німеччині покладено завдання знищення матеріальної, насамперед фінансової бази злочинних угруповань. Це досягається двома шляхами: конфіскаційним (конфіскація май- на) і створенням належної правової бази для унеможливлення «відмивання» «брудних» грошей. Особливо слід виділити обов'язок банківських установ надавати правоохоронним органам інформацію про операції з грошима у розмірі понад 20 тис. німецьких марок за умов, що ця інформація буде використана виключно для розслідування. Законом закріплено правило: якщо громадянин робить внесок в банк у розмірі понад 50 тис. німецьких марок, він зобов'язаний пред'явити посвідчення особи» [26].

Програма «OPEN» (Online Procedures Enhancement for Civil Applications) у Південній Кореї є прикладом успішної реалізації ідеї «культури прозорості» в публічному управлінні. Її запуск у Сеулі в 1999 році став важливим кроком у боротьбі з корупцією і підвищенні довіри громадян до органів влади. Програма «OPEN» стала ефективним інструментом у виявленні та запобіганні корупційних практик.

«Вільний доступ до інформації про стан речей виключає необхідність особистих контактів з урядовцями або пропозиції їм хабарів з метою прискорити завершення процесу ухвалення рішення. Таким чином, «OPEN» шляхом виключення особистого спілкування урядовців і громадян як необхідної умови існування корупції виконує основну свою задачу – попередження корупційних діянь і відновлення довіри громадян до міської адміністрації» [2].

Аналіз зарубіжного досвіду протидії корупції демонструє, що це явище має глобальний характер, і успіх у боротьбі з ним можливий лише за умови співпраці між країнами та адаптації міжнародних стандартів до національних умов. Корупція є наднаціональною проблемою, яка впливає на всі сфери суспільного життя та економіки. Її глобальний характер вимагає спільних зусиль міжнародної спільноти, зокрема через обмін досвідом, розробку спільних стандартів і спільну протидію корупційним практикам. Світовий досвід доводить, що універсальних підходів до боротьби з корупцією не існує. Кожна країна вибудовує свою стратегію, враховуючи особливості політичної, економічної та культурної ситуації.

Боротьба з корупцією є складним завданням, яке вимагає гнучкого підходу, міжнародної співпраці та адаптації успішного досвіду інших країн до національних умов. Для України важливо не лише впроваджувати ефективні практики, але й враховувати локальні особливості, щоб забезпечити стійкий і довготривалий ефект у протидії корупції.

Як відзначає В. Трепак, «серед основних факторів, що заважають зрушити антикорупційну діяльність у напрямі мінімізації рівня корупції в Україні, є такі: 1) соціально-економічний розвиток, який передбачає

безпосереднє формування умов для поширення такого явища, як корупція; 2) культурно-історичний розвиток держави, зокрема, дотримання традицій і етичних норм поведінки, особливості менталітету населення (у державах, яким притаманний патерналізм, населення переважно вірить у те, що високопосадовці самостійно вирішують усі проблеми, а також не вважає за доцільне втручатись у політичне та правове життя); 3) традиційне сприйняття представників влади як престижної привілейованої групи осіб з великими можливостями й імунітетом до відповідальності, які дбають про вузькокорпоративні та сімейні інтереси на противагу загальним інтересам громадян» [65].

Ефективність впровадження зарубіжного досвіду в Україні дійсно залежить від численних чинників, які визначають здатність суспільства і держави адаптувати успішні практики боротьби з корупцією до місцевих умов. Серед цих чинників — економічні, соціальні, політичні аспекти, а також ментальні та культурні особливості. Україна має необхідну правову базу та інституційні механізми для боротьби з корупцією, проте ефективність їх застосування залежить від адаптації до національних особливостей. Важливими завданнями залишаються підвищення прозорості, зміцнення незалежності антикорупційних органів, активізація громадської участі та подолання культурних бар'єрів, пов'язаних із толерантністю до корупції.

«Створюючи національну систему антикорупційних органів, в Україні враховано зарубіжні практики і запроваджено три відомі моделі спеціальних антикорупційних органів (багатоцільовий спеціалізований орган, наділений правоохоронними повноваженнями та превентивними функціями – НАБУ; орган протидії корупції в структурі діючого правоохоронного органу – Спеціалізована антикорупційна прокуратура у структурі Генеральної прокуратури України; інституції із запобігання корупції, розроблення політики і координації дій – Національне агентство з питань запобігання корупції), але при цьому обрано власний шлях, об'єднавши новостворені антикорупційні інституції з реформованими

правоохоронними органами, зокрема, шляхом розподілу повноважень між НАБУ та ДБР в частині кримінального переслідування корупціонерів; залишення за прокуратурою координаційних та наглядових повноважень у сфері протидії корупції» [67]. Дієвість такого підходу буде відома лише через певний проміжок часу.

Варто також відзначити важливість ефективності державної антикорупційної політики в інших країнах, що ґрунтується на кількох ключових засадах. Сильна політична воля вищого керівництва. Одним із найважливіших факторів ефективної боротьби з корупцією є наявність політичної волі у вищого керівництва держави. Як показує світовий досвід, без політичної волі на всіх рівнях влади ніякі антикорупційні заходи не принесуть бажаних результатів. Політична воля забезпечує сприяння в реалізації антикорупційних ініціатив і гарантує, що корупція буде протидіятися без винятків. Принцип недоторканості для всіх осіб. Один із основних принципів боротьби з корупцією полягає в тому, що в протидії корупції не може бути «недоторканих осіб». Всі, незалежно від статусу або посади, мають бути піддані рівним вимогам та контролю, що забезпечує справедливість та ефективність антикорупційної політики.

Залучення громадянського суспільства. У багатьох країнах до процесу протидії корупції залучено не лише спеціалізовані антикорупційні органи, але й громадянське суспільство. Організація громадського контролю за діяльністю органів державної влади є важливим інструментом для забезпечення прозорості і підзвітності державних службовців. Прозорість і відкритість інформації. Успішна антикорупційна діяльність передбачає доступність інформації для громадян. Прозорість в антикорупційних заходах і відкритість державних установ щодо своїх рішень дозволяє зміцнити довіру громадян до органів влади і сприяє більш ефективному контролю за їх діяльністю. Незалежний контроль за діяльністю державних службовців. У багатьох країнах державні службовці підзвітні незалежним антикорупційним органам, які здійснюють моніторинг за їх діяльністю, щоб запобігти корупційним діям. Це створює

додатковий рівень контролю і гарантує, що посадові особи будуть діяти в межах закону.

Таким чином, представлені положення можуть бути ефективним підґрунтям для розбудови в Україні успішної антикорупційної політики.

Висновки до 1 розділу

У підсумку першого розділу зроблено такі висновки:

Корупція в Україні стала чинником, що підриває національну безпеку, демократичні засади держави та суспільства, завдає шкоди іміджу країни на міжнародному рівні, обмежує реалізацію конституційних прав і свобод громадян, руйнує морально-етичні цінності та підриває основи функціонування державного апарату.

Міжнародний досвід свідчить, що ефективна боротьба з корупцією неможлива без чіткої політичної волі вищого керівництва країни. Готовність застосовувати принцип «немає недоторканих осіб» у протидії корупції є ключовою умовою успіху антикорупційної політики.

У багатьох країнах громадянське суспільство та незалежні антикорупційні органи здійснюють контроль за діяльністю державного апарату. Прозорість, відкритість інформації про антикорупційні заходи та підзвітність службовців створюють умови для попередження та виявлення корупційних проявів. Аналіз нормативно-правової бази свідчить про наявність перешкод у процесі проведення конституційних та адміністративних реформ. Зміна повноважень Президента, Кабінету Міністрів та Верховної Ради України ускладнює комплексне вдосконалення антикорупційної політики та системи публічного управління.

Публічне управління повинно відповідати справжнім демократичним принципам і враховувати зовнішні та внутрішні чинники впливу. У контексті формування та реалізації національної антикорупційної політики важливо розглядати «модернізацію держави» як

створення ефективної влади, здатної до системних та послідовних реформ за підтримки суспільства.

Модернізація державної влади в Україні, ініційована Президентом, спрямована на наближення до європейських стандартів публічного управління, забезпечення впливу громадськості на ухвалення державних рішень та формування механізмів суспільної підтримки реформаторських процесів.

Таким чином, аналіз наукових джерел дозволив зрозуміти сутність антикорупційної політики в системі публічного управління, виявити ключові проблеми та визначити напрями модернізації державної влади з урахуванням міжнародного досвіду та європейських стандартів.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНИ ВЛАДИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

2.1. Органи влади у сфері боротьби з корупцією: структура та функціональні обов'язки

Боротьба з корупційними проявами є головним обов'язком держави, на це скерована діяльність основних спеціалізованих органів України, що здійснюють діяльність у сфері боротьби та запобігання корупції, а також їхнім повноваженням. Ключова ідея полягає в тому, що Україна, визнавши корупцію однією з найсерйозніших загроз для свого розвитку, розбудувала комплексну систему спеціалізованих антикорупційних органів, покликану ефективно протидіяти цьому явищу.

Варто зазначити, що вирішення проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського народу суспільства на сьогоднішньому етапі розвитку країни, яке визначено Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014 — 2017 роки» [50]. , від 10.14.2014 р. № 1699-VII яка отримала назву Антикорупційна стратегія.

Закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія)» [51]. та міжнародні конвенції (Конвенція ООН проти корупції, Конвенції Ради Європи) зобов'язують Україну створювати та розвивати спеціалізовані антикорупційні органи, забезпечувати їх незалежність, належне ресурсне забезпечення і чітко визначені повноваження.

Якщо вести мову про спеціально уповноважений суб'єкт у питаннях боротьби із корупцією, до прикладу, про Національну поліцію, то «згідно ст. 2 Закону України від 02.07.15 р. № 580-VIII «Про Національну поліцію» [56] до її завдань віднесено надання поліцейських послуг,

зокрема, у сферах охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, протидії злочинності. Згідно зі ст. 23 цього ж закону поліція відповідно до покладених на неї завдань» [56].

В сфері запобігання та протидії корупції діють спеціалізовані антикорупційні органи:

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ): правоохоронний орган, основна мета якого – боротьба з корупцією на вищому рівні державної влади. НАБУ розслідує злочини топ-чиновників, має широкі процесуальні повноваження (оперативно-розшукові заходи, доступ до фінансових даних, вилучення документів, співпраця з іноземними органами).

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП): забезпечує нагляд за досудовим розслідуванням та підтримує державне обвинувачення у справах, які розслідує НАБУ.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК): фокусується на запобіганні корупції, перевірці електронних декларацій, формуванні антикорупційної політики, контролі за дотриманням законодавства щодо конфлікту інтересів.

Державне бюро розслідувань (ДБР): займається, серед іншого, розслідуванням корупційних правопорушень серед посадовців правоохоронних органів.

Також активно долучені інші органи з антикорупційними функціями. Окрім спеціалізованих, існують поліфункціональні органи (Національна поліція, Служба безпеки України (СБУ), органи прокуратури), які так чи інакше залучені до боротьби з корупцією, але їхнє завдання не обмежується лише цією сферою.

Наприклад, СБУ не віднесено законом «Про запобігання корупції» до спеціально уповноважених суб'єктів, але згідно із власним законом здійснює попередження, виявлення та припинення корупційних злочинів у сфері управління й економіки. Національна поліція здійснює виявлення та

припинення правопорушень, зокрема корупційних, але не має контрольних функцій у цій сфері, діючи лише за наявності конкретних фактів.

Також до позитивних сторін варто віднести той факт що наразі створено модель багаторівневої системи антикорупційної політики. Україна створила модель, за якої декілька органів розділяють між собою повноваження у сфері антикорупційної боротьби. Такий підхід покликаний забезпечити ефективність та незалежність кожного органу, мінімізувати вплив на них зовнішніх чинників, розподілити обов'язки та уникнути дублювання функцій.

Всі спеціалізовані антикорупційні органи повинні діяти відповідно до міжнародних норм та кращих практик, беручи до уваги особливості національної правової системи. Міжнародний досвід і стандарти слугують орієнтиром для зміцнення незалежності, підвищення професіоналізму та результативності діяльності цих органів.

Україна сформувала багаторівневу систему антикорупційних органів із чітко визначеними повноваженнями, спрямовану на протидію корупції на різних рівнях. Найважливішим залишається дотримання міжнародних стандартів, незалежності та достатнього ресурсного забезпечення для ефективної роботи. Саме завдяки комплексності підходу та належному правовому підґрунтю створюються передумови для реальної боротьби з корупцією та зміцнення довіри до державної влади.

Згідно статті 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро» [55]. Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), це «головний державний правоохоронний орган до повноважень якого входить попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень відповідно до вимог підслідності, а також запобігання вчиненню нових корупційних правопорушень, а деякі його підрозділи згідно діючого Кримінального процесуального кодексу України (КПК) набувають статусу самостійного органу досудового розслідування» [67].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) це самостійний

структурна одиниця Генеральної прокуратури України. Вона створюється спеціально для допомоги і нагляду за розслідуваннями детективами новоутвореного Антикорупційного бюро.

Головні функції САП полягають у наступному: «нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, що здійснюється Національним антикорупційним бюро України; підтримання державного обвинувачення у відповідних виробництвах і представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених цим законом і пов'язаних з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями» [7].

Також до таких органів відносимо Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), а також їхні повноваження й особливості функціонування. Також маємо згадати про роль Державного бюро розслідувань (ДБР), органів Національної поліції та Служби безпеки України (СБУ) у протидії корупції. Ключовим аспектом є усвідомлення того, що боротьба з корупцією в Україні стала пріоритетним державним завданням, а утворення нових антикорупційних структур обумовлене необхідністю ефективно реагувати на загрози національній безпеці, пов'язані з корупційними правопорушеннями. Вважаємо за доцільне детальніше зупинитися на функціональних обов'язках Національного антикорупційного бюро України (НАБУ). По-перше НАБУ є спеціалізованим правоохоронним органом, який за своїми завданнями покликаний попереджувати, виявляти, припиняти та розслідувати корупційні правопорушення, вчинені вищими посадовими особами. Головний акцент робиться на злочинах, які становлять загрозу національній безпеці. НАБУ має широкі повноваження: здійснює оперативно-розшукові заходи, досудове розслідування кримінальних правопорушень, збирає та аналізує інформацію. Детективи НАБУ можуть вести слідство як слідчі та одночасно мати повноваження оперативних підрозділів. Контроль за діяльністю НАБУ здійснюють парламентський Комітет з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією та

Спеціалізована антикорупційна прокуратура, мова про яку піде нижче. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП). Вона є окремим структурним підрозділом Генеральної прокуратури України, але має значну автономію. Покликана здійснювати нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування, яке проводить НАБУ, підтримувати державне обвинувачення та представляти інтереси громадян чи держави у справах, пов'язаних із корупційними правопорушеннями. Особливістю САП є її інституційна незалежність від Генеральної прокуратури: прокурори САП фактично не підпорядковуються керівництву ГПУ в частині ухвалення процесуальних рішень. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) являє собою центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. Його основне завдання – формування та реалізація державної антикорупційної політики, а також запобігання корупційним проявам. НАЗК має право одержувати інформацію від різних органів влади та суб'єктів господарювання, звертатися до суду, проводити перевірки, складати протоколи про адмінправопорушення, ініціювати службові розслідування, надсилати матеріали до інших уповноважених органів, якщо виявляє факти корупційних правопорушень. НАЗК зосереджене на превентивних заходах (перевірка е-декларацій чиновників, контроль за конфліктом інтересів, розробка антикорупційної стратегії). До вищеперелічених органів варто додати й такі що мають вагомий вплив на процес боротьби із корупцією. Це Національна поліція, СБУ, прокуратура та ДБР які можуть залучатися до боротьби з корупцією, але їхні функції ширші та не обмежуються виключно антикорупційним напрямом. Їхня роль здебільшого полягає у виявленні та припиненні правопорушень за наявності конкретних фактів. СБУ, наприклад, має повноваження щодо протидії корупції та організованій злочинності у сфері управління та економіки.

Тобто Реалізація антикорупційної політики в Україні передбачає створення та розвиток системи спеціалізованих органів з чітко визначеними повноваженнями, які доповнюють роботу один одного.

НАБУ, САП та НАЗК виступають ключовими елементами цієї інфраструктури, а їхня ефективна взаємодія покликана забезпечити належний рівень протидії корупції, враховуючи міжнародні стандарти та найкращі практики.

2.2. Механізми ідентифікації і оцінювання корупційних ризиків у сфері публічного управління

Не викликає подиву думка практиків про важливість виявлення та усунення корупційних ризиків як одного з пріоритетних напрямів антикорупційної політики в Україні в умовах соціально-економічних і політичних реформ. Важливим завданням є не лише виявлення існуючих корупційних ризиків, але й запобігання появі нових. Це допоможе зменшити корупційні втрати і підвищити ефективність публічного управління, що є основою стабільного розвитку країни. Для успішного управління корупційними ризиками необхідно глибоке розуміння суті цих ризиків. Важливим є правильний аналіз ризиків для своєчасного виявлення факторів, що сприяють корупції, та їх усунення. Це дозволить мінімізувати негативні наслідки для економічного розвитку та міжнародного іміджу України. Управління корупційними ризиками є важливим інструментом для досягнення ефективного публічного управління. Це включає забезпечення належного виконання функцій держави, дотримання законності, ефективності та прозорості в процесах управління. Важливими є також гармонізація функцій держави, що дозволяє підвищити загальний рівень довіри до органів влади.

Наявність корупційних ризиків негативно впливає на міжнародний імідж країни та може стримувати її економічний розвиток. Отже, успішне управління цими ризиками є важливим фактором для досягнення міжнародного визнання та економічного процвітання. Ефективне управління корупційними ризиками є критично важливим для

забезпечення стабільного розвитку України, покращення її міжнародного іміджу та підтримки економічного прогресу. Для цього необхідно застосовувати комплексний підхід до виявлення, аналізу та управління ризиками, що дозволить не лише усунути існуючі проблеми, але й запобігти появі нових корупційних загроз у системі публічного управління.

На сьогодні багато наукових праць присвячено виявленню та ідентифікації ризиків, що є важливим елементом системи управління ризиками. Це включає економічні, політичні, соціологічні та філософські аспекти. Важливою проблемою є те, що багато дослідників не розрізняють терміни «виявлення ризиків» і «ідентифікація ризиків», хоча ці процеси можуть мати певні відмінності. Ідентифікація ризиків, як правило, пов'язана з їхнім виявленням і подальшим аналізом, а виявлення ризиків є лише першим кроком.

Незважаючи на те, що в науковій літературі активно обговорюються питання виявлення та ідентифікації ризиків у різних галузях, на сьогодні немає єдиного загальноприйнятого визначення категорії «виявлення (ідентифікація) корупційних ризиків». Це є важливою проблемою, оскільки чітке визначення ідентифікації ризиків є основою для побудови ефективної системи управління корупційними ризиками та розробки антикорупційної політики держави.

Ідентифікація корупційних ризиків є основою для створення зваженої і ефективної системи управління корупційними ризиками. Вона дозволяє виявити потенційні загрози на ранніх етапах, що дає змогу своєчасно вжити необхідних заходів для їх усунення. Тому процес ідентифікації ризиків є невід'ємною частиною розробки та впровадження антикорупційної політики в державі.

Враховуючи відсутність єдиного підходу до визначення та виявлення корупційних ризиків, виникає складність у побудові ефективних механізмів публічного управління, що мають на меті запобігання корупції. Чітке визначення та стандартизація процесу ідентифікації корупційних

ризиків дозволять створити більш ефективні інструменти для управління ризиками та розробки антикорупційної стратегії.

Для забезпечення ефективної боротьби з корупцією в Україні важливо розробити чітке та єдине визначення процесу ідентифікації корупційних ризиків, що стане основою для подальшої розробки антикорупційної політики та створення ефективних механізмів управління корупційними ризиками. Стандартизація цього процесу сприятиме не лише підвищенню ефективності публічного управління, а й розвитку системи превенції корупційних проявів на всіх рівнях державної влади.

Тому пропонуємо власне визначення поняття «виявлення (ідентифікація) корупційних ризиків у системі публічного управління», «під яким слід розуміти етап управління корупційними ризиками, неперервний процес визначення та документування різновидів, причин і факторів ризику, що закладені в системі публічного управління, та які визначають можливість виникнення корупційної поведінки публічної особи» [24].

Методологія оцінювання корупційних ризиків, запропонована Національним агентством з питань запобігання корупції, не є ідеальною і потребує вдосконалення. Це вказує на необхідність подальшого вивчення та теоретичного обґрунтування, щоб зробити її більш ефективною в управлінні ризиками та запобіганні корупції. Ідентифікація корупційних ризиків має бути виділена як самостійний етап у системі управління корупційними ризиками. Це дозволить більш системно і послідовно оцінювати ризики та вживати відповідних заходів на всіх рівнях державного управління. Вчені та експерти вже розробили ряд механізмів для виявлення корупційних ризиків, що допомагають визначити їх характер і рівень впливу на конкретні види діяльності. Ці механізми також передбачають конкретні практичні заходи, спрямовані на ідентифікацію причин і факторів ризиків.

Один із основних аспектів виявлення корупційних ризиків – це робота з аналізу причин і факторів ризиків, що дозволяє ідентифікувати

існуючі загрози та небезпеки. Водночас варто зазначити, що через певний проміжок часу нові ризики можуть виникати в процесі управлінської діяльності, що потребує постійного оновлення методів і підходів до виявлення ризиків. Оскільки корупційні ризики змінюються і адаптуються до нових умов, існуючі механізми ідентифікації та оцінки ризиків повинні регулярно оновлюватися і вдосконалюватися. Це дозволить своєчасно виявляти нові загрози та адекватно на них реагувати.

Для ефективної боротьби з корупцією в Україні важливо удосконалювати методологію оцінювання та ідентифікації корупційних ризиків. Постійне вдосконалення цих механізмів допоможе не лише виявляти існуючі загрози, але й своєчасно реагувати на нові виклики, що з'являються в процесі управлінської діяльності. Розробка комплексної стратегії для управління корупційними ризиками є важливою складовою успішної антикорупційної політики країни.

Також вважаємо, що «процес виявлення (ідентифікації) корупційних ризиків у системі публічного управління України повинен містити складання переліку посад, які у своїй діяльності пов'язані з корупційними ризиками. Дане твердження повністю кореспондується з нормами чинного українського законодавства, яке також містить вимоги щодо обов'язкового визначення переліку посад, які пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків» [6].

Нами, запропоновано до складових механізму виявлення корупційних ризиків у системі публічного управління віднести наступні (рис. 2.1):

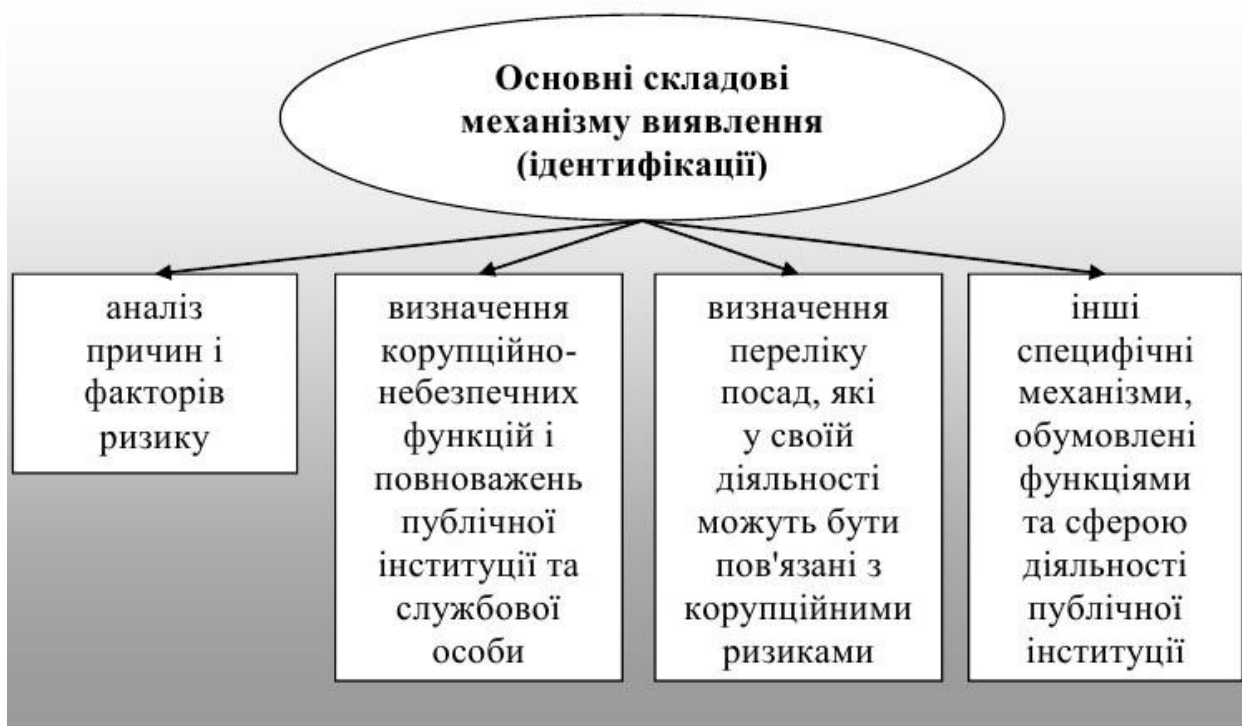

Рис. 2.1. Складові механізму виявлення корупційних ризиків у системі публічного управління

В той же час є важливим розгляд складових механізму ідентифікації (виявлення) корупційних ризиків у системі публічного управління. Більшість дослідників акцентують увагу на необхідності комплексного підходу до визначення функцій, повноважень та посад, які потенційно можуть бути пов'язані з корупційними проявами, а також аналізу причин та чинників, що сприяють виникненню корупційних ризиків.

На початковому етапі необхідно детально вивчити структуру публічної установи, нормативно-правові акти, що регламентують її діяльність, та проаналізувати функції, операції та процеси, які можуть створювати умови для корупційної поведінки. Для цього пропонується використовувати методи екстраполяції, експертного прогнозування та моделювання.

Перед застосуванням зазначених методів ідентифікації ризиків рекомендується ознайомитися з чинним антикорупційним законодавством, міжнародними практиками, а також із результатами попередніх

ідентифікацій корупційних ризиків в установі. Корисним є проведення семінарів, тренінгів і нарад для підвищення компетентності залучених фахівців.

Пропонується окремо ідентифікувати посади, характер повноважень яких створює вищу загрозу корупції. Йдеться про ті, що пов'язані з наданням адміністративних послуг, здійсненням конкурентних процедур, контролем та наглядом, виконанням організаційно-розпорядчих функцій, надмірними дискреційними повноваженнями та правом прийняття управлінських рішень.

Посилити аналіз причин та факторів корупційних ризиків. Після визначення корупційно-небезпечних функцій, повноважень і посад слід перейти до аналізу причин та чинників, які стимулюють корупційну поведінку. Аналіз дозволить краще зрозуміти природу та специфіку ризиків, що стане підґрунтям для подальшої оцінки та розробки заходів мінімізації.

Покращити методи проведення аналізу корупційних ризиків. Ідентифікація та аналіз корупційних ризиків можуть здійснюватися за допомогою внутрішнього аналізу (працівниками самої установи) та зовнішнього аналізу (залучення зовнішніх експертів чи організацій). Внутрішній аналіз є основним і дозволяє отримати майже достовірні результати з мінімальними витратами часу та ресурсів. Зовнішній аналіз – більш формалізований, детальніший, охоплює широкий спектр факторів та може підвищити об'єктивність і точність виявлених ризиків.

Дуже часто міжнародні експерти рекомендують проводити навчальні тренінги, семінари й наради з метою формування навичок у системі антикорупційних норм і регламентації послідовності здійснення заходів з ідентифікації ризиків. Виконання наведених рекомендацій, на наше переконання, є абсолютно логічним і надають змогу суб'єкту ідентифікації на належному рівні визначити потенційно здатні функції, повноваження, процеси і операції публічної організації, що можуть бути зараховані до категорії корупційних ризиків, та в майбутньому будуть

піддані аналізу, оцінці і мінімізації.

Одже комплексне застосування описаних елементів механізму виявлення корупційних ризиків, що включає визначення корупційно-небезпечних функцій, відокремлення посад із підвищеним ризиком та аналіз причин і чинників корупції, створює підґрунтя для більш якісного управління корупційними ризиками, їх оцінки та мінімізації. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності системи публічного управління і зміцненню довіри суспільства до державних інституцій.

В цілому, на нашу думку, компоненти аналізу корупційних ризиків у системі публічного управління, за умов їхнього відповідального застосування, покликані належним чином сприяти визначення причин і факторів ризику, системне дослідження складових, та пріоретизація цих ризиків для їх оцінки в майбутньому та керування ними. (рис. 2.2).

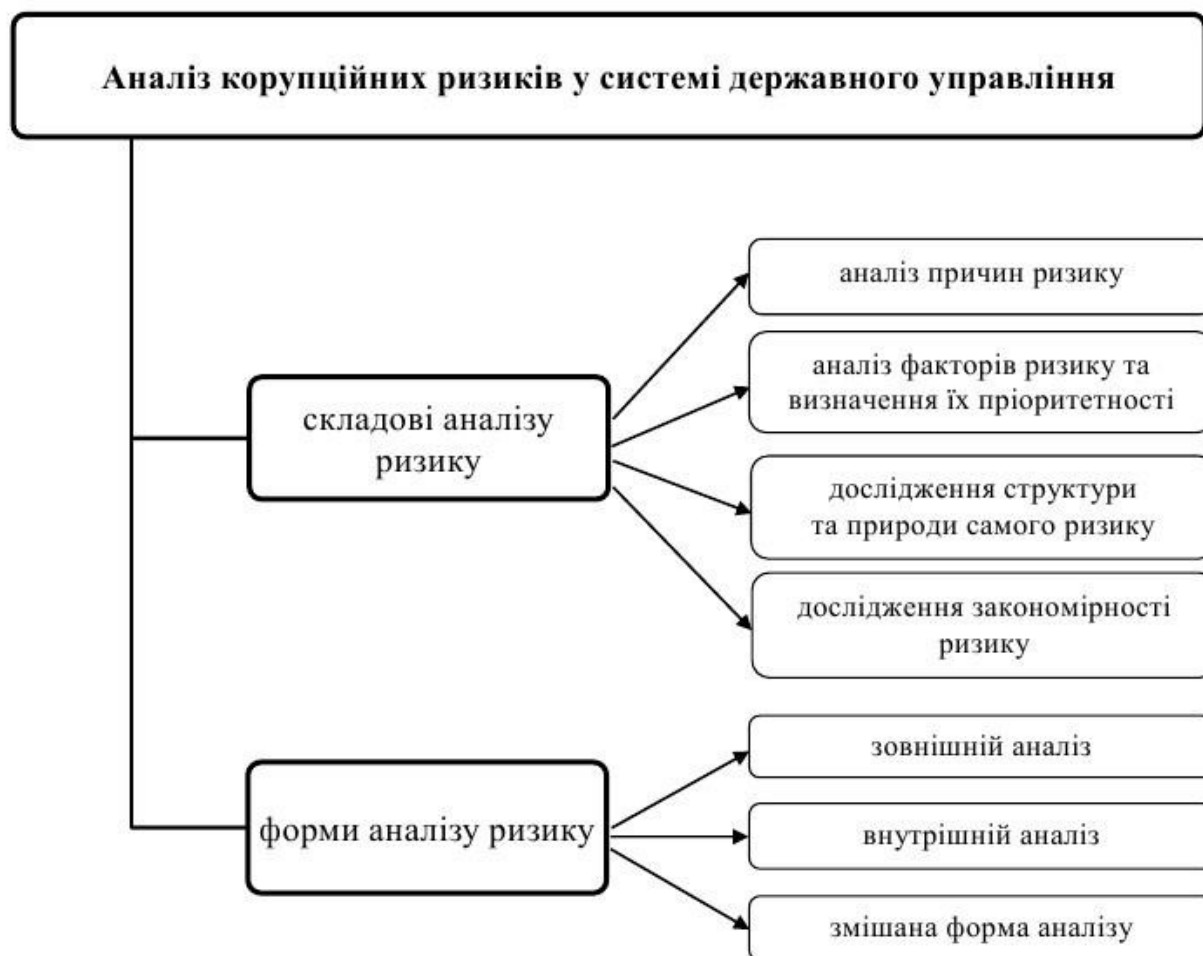

Рис. 2.2. Складові аналізу корупційних ризиків у публічному управлінні

Важливими з позиції системного підходу є інструменти щодо ідентифікації корупційних ризиків у системі публічного управління, а також комплексного використання різних джерел інформації з метою більш точного, глибокого та обґрунтованого аналізу ситуації. Адже процес виявлення корупційних ризиків має ґрунтуватися на розумінні системи управління державної установи, її функцій та повноважень. Джерела отримання інформації про потенційні корупційні прояви можуть бути зовнішніми або внутрішніми, а також документальними чи вербальними. Застосування всієї запропонованої міжнародними експертами інформаційної бази дає змогу глибше та повніше оцінити ризики.

Рис. 2.3. Інформаційні джерела даних щодо корупційних ризиків у системі публічного управління

Отже, вважаємо за доречне в нашій державі застосовувати всі запропоновані міжнародними експертами інформаційні засади для якісного виявлення і аналізу корупційних проявів у системі публічного управління України. В той же час пропонуємо згадані джерела інформації про ризики, враховуючи їх походження, розподіляти на зовнішні та внутрішні, а в залежності від носія інформації – поділяти на

документальні та вербальні (рис. 2.3).

В той же час варто наголосити що ідентифікація корупційних ризиків – це постійний процес, що передбачає повне та глибоке розуміння діяльності установи. Такий підхід вимагатиме найбільшого використання різних джерел даних, а також урахування всіх аспектів функціонування органу влади.

Важливим елементом ідентифікації корупційних ризиків є фіксація здобутих результатів. Форми документування можуть бути різними: від створення карт чи матриць ризиків до складання звітів і реєстрів. Це не лише полегшує подальший аналіз, але й забезпечує прозорість та підзвітність процесу. За підсумками роботи з виявлення корупційних ризиків доцільно сформувані детальний реєстр посад, пов'язаних із високим рівнем ймовірності корупційних дій. Це сприятиме ефективнішому розподілу повноважень та відповідальності за управління ризиками.

Запровадження описаного механізму ідентифікації корупційних ризиків дозволить усунути недоліки чинних методологій, покращити якість аналізу, мінімізувати суб'єктивні помилки та оптимізувати процедури управління ризиками в органах державної влади. Для того, щоб процедура не залишалась суто формальною, потрібна активна участь керівництва установи, яке задає загальний тон та спрямування антикорупційних заходів. На національному рівні це означає послідовну політику запобігання корупції та ефективну реалізацію антикорупційних програм.

Проте маємо не забувати про загальний вплив корупції на суспільство, адже пам'ятаємо що корупція здатна впливати на різні аспекти суспільного розвитку, породжуючи кризові явища не лише в межах однієї країни, але й у групі держав, зокрема у сферах публічного управління, політики та економіки.

На цій стадії ключові ідеї зводяться до важливості комплексного, системного та прозорого підходу до виявлення й аналізу корупційних

ризиків, залучення керівництва до цього процесу, а також створення відповідної інформаційної бази й інструментів для документування та подальшого управління виявленими ризиками.

Згідно «даних досліджень Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), оцінювання корупційних ризиків стає необхідним для забезпечення розуміння корупційної ситуації в країні, виявлення та визначення пріоритетних цілей і завдань антикорупційних програм з метою отримання бажаних результатів від антикорупційної діяльності» [3].

«За повідомленням Міжнародного валютного фонду, наявність ризиків свободи дій публічної особи з утвердження економічної діяльності неминуче призводить до зловживань у системі публічного управління. При цьому, за даними дослідження МВФ, зі світової економіки у вигляді хабарів щорічно виводиться від 1,5 до 2 трильйонів доларів (близько 2% світового ВВП), що неминуче підриває довіру до уряду й етичні норми громадян» [3].

Наразі проблема оцінювання рівня корупції і корупційних ризиків у публічному управлінні є визначальною в антикорупційній політиці країни. Так, вимоги Закону України «Про запобігання корупції» [49] «зобов'язують спеціалізовані антикорупційні органи нашої держави розробити і затвердити методології оцінювання стану корупції в державі та корупційних ризиків у діяльності органів влади» [49]. Аналогічні положення містяться і в Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» [50].

«На початку 2017 року спеціально уповноваженим суб'єктом у сфері протидії корупції – Національним агентством з питань запобігання корупції – за підтримки експертів ПРООН в Україні було введено в дію Методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, в якій уперше в історії України здійснено спробу розроблення та впровадження алгоритму проведення оцінювання рівня корупційних ризиків у системі публічного управління України» [53].

Вважаємо що на сьогоднішній день існуючі методології для оцінки корупційних ризиків часто виявляються недостатньо деталізованими та адаптованими до реалій конкретної країни або державної системи. Вони можуть не враховувати специфічні проблеми та умови, притаманні національній правовій системі, а також не містять необхідних інструментів для комплексного та глибокого аналізу корупційних ризиків у публічному управлінні. Оцінка корупційних ризиків повинна бути багатогранною та охоплювати не лише формалізовані правила, але й конкретні механізми, методи та інструменти для детального аналізу кожного аспекту публічного управління, включаючи структуру органів влади, їхні функції, а також фактори, що можуть сприяти виникненню корупційних явищ. Такий підхід допоможе не лише виявити потенційні корупційні ризики, але й визначити ефективні заходи для їх мінімізації. Однією з основних проблем, які ви відзначили, є відсутність чіткої наукової бази для застосування оцінки корупційних ризиків. Необхідно розробити науково обгрунтовану методологію, яка включатиме чіткі алгоритми оцінки та структуру дослідження. Це має включати використання як кількісних, так і якісних методів аналізу, які дозволяють оцінити ймовірність виникнення корупційних ситуацій в межах кожної функції чи підрозділу публічної адміністрації. Справді, більшість існуючих методологій оцінки корупційних ризиків спирається на європейські моделі, які, хоч і є корисними, не завжди враховують національні особливості, зокрема політичні, економічні й соціальні фактори, що впливають на корупцію в Україні. Важливо розробити таку модель, яка б поєднувала світовий досвід із реаліями українського публічного управління. Це дозволить створити ефективну систему оцінки, яка справді буде враховувати специфіку та потреби держави. Оцінка корупційних ризиків повинна бути не лише частиною більш загальної стратегії антикорупційної діяльності, а й інструментом для регулярного моніторингу, аналізу та коригування політики в цій сфері. Вона повинна проводитися регулярно й інтегруватися

у загальний процес управління, зокрема, для того, щоб своєчасно виявляти та мінімізувати потенційні загрози корупції.

Загалом, для досягнення ефективної боротьби з корупцією в Україні необхідно створити комплексну, науково обґрунтовану систему оцінки корупційних ризиків, яка відповідатиме специфіці українського публічного управління та враховуватиме досвід міжнародної практики.

«Водночас при цьому вже багато років не знаходить практичної реалізації і державного впровадження колективна праця «Засади методології оцінювання рівня корупції в Україні», підготовлена на замовлення Міністерства юстиції України ще в 2010 році Інститутом прикладних гуманітарних досліджень, яка б могла стати відправною точкою для розробки національної системи оцінювання стану корупції в Україні» [53].

«У сучасній науковій літературі під «оцінкою ризиків» у загальному вигляді частіше за все розуміють систематичне виявлення небезпек і визначення ступеня (величини) ризику, що складається з оцінки ймовірності настання наслідків» [22].

Доречі згадана нами «Методологія тлумачить оцінку корупційних ризиків, як процес визначення, аналізу та безпосередньої оцінки корупційного ризику» [53].

В цій ситуації важлива оцінка корупційних ризиків дійсно не дає прямої відповіді на питання про обсяг корупції чи її форми, а спрямована на визначення ймовірності прояву корупційної поведінки, виявлення потенційних зон ризику та оцінку можливих наслідків. Це важливий аспект, оскільки оцінка корупційних ризиків передбачає проактивний підхід до запобігання корупційним проявам, а не просто виявлення вже наявних фактів корупції.

Завдання оцінки корупційних ризиків у системі публічного управління полягають у:

Встановленні безпосереднього характеру відносин об'єкта оцінки до зони виникнення корупційних ризиків це дозволяє виявити, які функції,

повноваження чи операції в органах публічного управління можуть стати джерелами корупційних ризиків. Важливо зрозуміти, де корупція найбільш вірогідно може виникнути, щоб зосередити на цих ділянках увагу.

Визначення ступеня впливу умов, причин і факторів оцінка того, як наявні умови, соціально-економічні фактори чи специфіка організаційних процесів можуть сприяти розвитку корупції. Це дозволяє створити контекст для подальших змін і адаптацій у політиці боротьби з корупцією, враховуючи специфіку кожної державної інституції чи органу.

Оцінка потенційних можливостей об'єкта оцінки до корупційної поведінки та її попередження важливо зрозуміти, в якій мірі орган чи посадова особа здатні ухвалювати рішення, що можуть бути використані в корупційних цілях, та які заходи можуть бути впроваджені для запобігання такій поведінці.

Ранжування ступеня схильності об'єкта оцінки до корупційних проявів це включає в себе визначення, які об'єкти публічного управління мають найвищий рівень корупційних ризиків, та як ці ризики можуть поширюватися на інші сфери чи посади.

Оцінка корупційних ризиків як процес. Важливо, щоб ця оцінка була інтегрована в більш загальний процес державного управління та сприяла розробці конкретних заходів для зменшення ризиків. Ключове завдання полягає в мінімізації цих ризиків, шляхом застосування належних механізмів контролю, розвитку внутрішніх антикорупційних процедур та запровадження зміцнених заходів для попередження корупційних проявів.

Це дозволяє не лише реагувати на наявні проблеми, а й створювати ефективні стратегії для запобігання корупції в майбутньому.

Варто говорити, що «на відміну від запропонованого нами кола суб'єктів проведення оцінки корупційних ризиків, державна Методологія оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади дозволяє проводити таке оцінювання лише службовим особам самої оцінювальної організації, іноді – із залученням громадських експертів» [53].

Аналіз об'єкта і предмета оцінки корупційних ризиків є логічним та обґрунтованим, оскільки охоплює всі ключові аспекти, які можуть сприяти виникненню корупційних проявів у публічному управлінні.

До об'єкту оцінки корупційних ризиків у системі публічного управління відносимо:

- органи державної влади та місцевого самоврядування – це організації, що мають великий вплив на соціально-економічні процеси в країні, тому існує високий ризик корупційних дій в результаті їхніх рішень або неналежного виконання повноважень.
- державні підприємства та установи – ці органи отримують фінансування з бюджетів різних рівнів та часто виконують функції, що мають великі можливості для корупційних зловживань (наприклад, тендери, закупівлі).
- інші інституції, що є одержувачами бюджетних коштів – це можуть бути державні й комунальні заклади, благодійні організації, приватні установи, що працюють із бюджетними коштами або міжнародною допомогою.

Під предметом оцінки корупційних ризиків розуміємо функціональну діяльність об'єкта оцінки з прийняття рішень адміністративного та державно-управлінського характеру що включає в себе процеси, у яких приймаються ключові управлінські рішення, що можуть бути використані для отримання неправомірних переваг (наприклад, у розподілі бюджетних коштів, видачі ліцензій чи дозволів). Спосіб і порядок розпорядження майном і коштами державного та місцевого бюджетів, міжнародною фінансовою допомогою – це одна з найбільш корупціогенних сфер, оскільки великий обсяг фінансування може створити можливості для зловживань, наприклад, при наданні контрактів, управлінні проектами, а також у разі непрозорого використання фінансових ресурсів. Порядок використання наданих повноважень чи пов'язаних з ними можливостей – оцінка ефективності й відповідальності в управлінні, розподілі повноважень та здійсненні

контролю. Певні повноваження, зокрема дискреційні, можуть бути використані для власної вигоди або на користь третіх осіб. Стан дотримання вимог антикорупційного законодавства – оцінка рівня виконання антикорупційних стандартів та наявності належних процедур для запобігання корупції, а також для забезпечення відповідності вимогам національного та міжнародного законодавства. Підготовка та прийняття нормативно-правових актів – нормативні акти мають значний вплив на формування державної політики та забезпечення прозорості в управлінських рішеннях. Важливо, щоб законодавчі акти були чіткими, справедливими і не створювали можливостей для маніпулювання ними в корупційних цілях.

Узагальнення запропонованих нами методичних засад оцінювання корупційних ризиків у публічному управлінні представимо схематично на рисунку 2.4.

Рис. 2.4. Методичні основи оцінювання корупційних ризиків у системі публічного управління

«На сьогоднішній день експерти вказують на можливість використання у системі публічного управління внутрішнього або зовнішнього механізмів оцінки корупційних ризиків» [26]. Вважаємо, обидва зазначені підходи мають бути запроваджені у систему публічного управління нашої країни, а також вважаємо, що на часі говорити про поєднання цих механізмів, через одночасне їх використання.

Виходячі з даної характеристики йдеться про два підходи до оцінки корупційних ризиків у системі публічного управління, а також про можливості та вимоги до застосування експертного оцінювання як методу:

Внутрішній механізм оцінки (спрощений порядок). Цей підхід розрахований на використання безпосередньо працівниками органу чи установи, в якій проводиться оцінка. Він передбачає застосування базових значень корупційних ризиків, залежно від конкретних функцій та посадових обов'язків. Такий механізм є менш витратним за часом і організаційними ресурсами, але при цьому все ще дозволяє отримати досить достовірні результати. Його можна розглядати як оперативний інструмент внутрішнього контролю.

Зовнішній механізм оцінки (загальний порядок). Зовнішній механізм полягає у формалізованій та детальній процедурі аналізу, що включає ґрунтовне вивчення функцій, повноважень і конкретних посадових обов'язків державних службовців. Він залучає сторонніх експертів або зовнішні структури та може застосовуватися при виникненні суперечок, пов'язаних із можливими корупційними ситуаціями. Цей механізм більш глибокий і вимагає ретельного, всеохопного вивчення діяльності державної установи, її прозорості, організаційних та управлінських рішень.

Доречним видається застосування методу експертних оцінок. Методи експертного оцінювання дозволяють провести якісне дослідження характеру та інтенсивності корупційних ризиків, а також врахувати результати цих досліджень при розробці антикорупційних заходів та ухваленні державних управлінських рішень. Проте використання цього методу ефективно лише за певних умов:

- повного доступу до інформації. експертам необхідно надати всі необхідні матеріали, документи та дані про діяльність установи;
- незалежності, експертів які мають бути вільними від зовнішнього тиску, не мати особистого інтересу, який впливатиме на їх оцінку;
- компетентність. адже важливо, щоб залучені фахівці володіли глибокими знаннями у відповідній сфері, мали аналітичні здібності та креативне мислення, необхідні для точного виявлення і оцінки ризиків.

Таким чином, поєднання внутрішнього і зовнішнього механізмів оцінки корупційних ризиків, а також залучення кваліфікованих експертів сприятиме підвищенню якості та ефективності антикорупційної діяльності, забезпечуючи раціональне використання ресурсів і належне управління виявленими ризиками.

Враховуючи вищевикладене та на підставі відсутності в даний час системності у діях стосовно оцінки корупційних ризиків, нами представлено власний механізм щодо оцінки корупційних ризиків через розробку алгоритму якій у практичній діяльності бути мати ефективність під час ідентифікації рівня корупційного ризику (рис. 2.5).

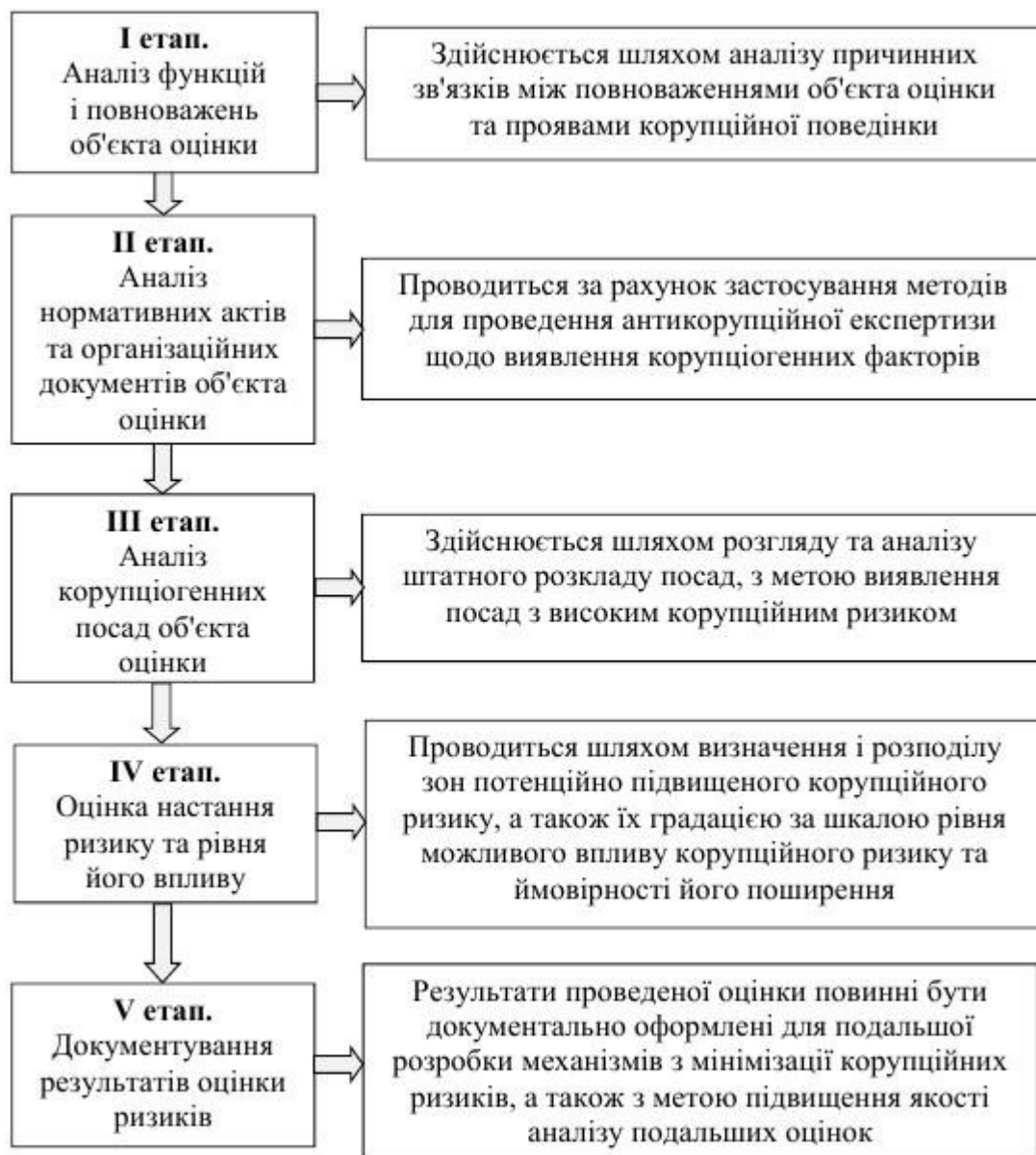

Рис. 2.5. Схема механізму оцінювання корупційних ризиків

Перший етап передбачає процес оцінки корупційних ризиків в публічному управлінні є ключовим етапом для створення ефективної системи боротьби з корупцією в державному секторі. Нижче розглянуто п'ять етапів, які необхідно пройти для оцінки та мінімізації цих ризиків у публічному управлінні:

Перший етап: Поглиблений аналіз корупційних ризиків. На цьому етапі важливо здійснити всебічне дослідження раніше ідентифікованих корупційних ризиків і визначити функції та повноваження публічних інститутів, які можуть бути джерелом корупційних відносин. Аналіз повинен включати:

- Вивчення існуючої структури публічної установи.
- Визначення чинників, що можуть призвести до корупційних проявів (наприклад, недосконале управління ресурсами, недостатній контроль за виконанням функцій).
 - Зіставлення функцій з конкретними корупційними випадками або інцидентами, щоб визначити основні чинники, що сприяли виникненню корупційних правопорушень.

Другий етап: Антикорупційний аналіз нормативно-правових актів. Цей етап включає детальний аналіз нормативно-правових актів, які регламентують публічне управління в конкретному об'єкті оцінки. Мета полягає в ідентифікації корупціогенних факторів у:

- Нормативно-правових актах.
- Регламентах.
- Посадових інструкціях. Потрібно виявити потенційні лазівки та вразливі місця в регулюванні, що можуть створювати сприятливі умови для корупційних правопорушень. Міністерство юстиції України вже активно проводить антикорупційну експертизу таких актів, тому врахування їх висновків буде важливим для оцінки.

Третій етап: Ідентифікація корупційно-небезпечних посад. На цьому етапі потрібно виділити конкретні посади в публічних інституціях, які схильні до корупційних ризиків. Особливу увагу слід звернути на:

- Посади з високими дискреційними повноваженнями, де особа має свободу у прийнятті рішень.
- Посади, що пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих функцій, таких як керівники, які мають великий вплив на державні ресурси.
- Важливо також здійснити аналіз посад із точки зору доступу до інформації, ресурсів, а також можливості використання цих повноважень у власних інтересах.

Четвертий етап: Оцінка ймовірності виникнення корупційних ризиків. Після ідентифікації функцій, повноважень та посад, на яких

існують потенційні корупційні ризики, потрібно оцінити ймовірність їх виникнення. Цей етап включає:

- Визначення критичних зон, де існує високий рівень можливості виникнення корупційних ситуацій (наприклад, розподіл державних ресурсів). Оцінка рівня впливу потенційних корупційних ситуацій за п'ятибальною шкалою: 1 — дуже високий; 2 — високий. 3 — середній. 4 — низький. 5 — дуже низький. Цей етап дозволить зрозуміти, на яких етапах чи в яких процесах корупція може мати найбільший вплив, а також визначити часові межі для можливих корупційних подій.

П'ятий етап: Документування результатів оцінки корупційних ризиків. На цьому етапі слід зафіксувати результати оцінки в офіційних документах, таких як:

- Звіт з оцінки корупційних ризиків.
- Реєстр ризиків або база даних, що містить докладні таблиці, схеми, графіки. Документування дозволяє систематизувати виявлені ризики, їх оцінки та вплив на процеси публічного управління. Це також дає можливість постійно моніторити і оновлювати інформацію про корупційні ризики, забезпечуючи прозорість і підзвітність процесу.

Процес оцінки корупційних ризиків у системі публічного управління включає багатоступеневу процедуру, що охоплює ідентифікацію, оцінку, аналіз та документування ризиків. Ключовими етапами є поглиблений аналіз функцій і повноважень, що сприяють корупційним діям, аналіз нормативно-правової бази, а також ідентифікація найбільш вразливих посад. Виконання цих етапів дозволить забезпечити надійний механізм контролю за корупційними ризиками та сприятиме підвищенню ефективності антикорупційної діяльності в Україні.

«На сьогоднішній день у науковців та експертів не має єдиного підходу щодо визначення кращого механізму здійснення оцінювання корупційних ризиків у системі публічного управління. Деякі вчені вважають, що оцінка корупційних ризиків повинна проводитися виключно із використанням економічних методів, таких як «ризик-менеджмент», а

інші експерти навпаки розглядають лише методи соціологічних досліджень або державних вибіркового обстежень» [31].

Все більше науковців схильні до думки що роль корупційних ризиків у публічному управлінні не можна недооцінювати. Справжній аналіз корупційних ризиків є основою для формування дієвої антикорупційної стратегії в країні, що здатна мінімізувати шкідливі економічні, соціальні та репутаційні наслідки, що виникають через корупцію. Тому створення чіткої методології для оцінки рівня корупції та корупційних ризиків у публічному управлінні є важливим інструментом для запобігання економічним ризикам, які можуть виникнути через перебільшення або недооцінку корупційних явищ. Підвищення інвестиційної привабливості країни, оскільки прозорість і боротьба з корупцією є важливими факторами для інвесторів. Зміцнення репутації держави, яка в свою чергу впливає на міжнародні зв'язки, політичну стабільність і соціальну безпеку.

Для того, щоб оцінка корупційних ризиків була коректною, слід застосовувати методології, які базуються на точних та перевірених даних, враховуючи:

1. Вивчення факторів корупційних ризиків на основі аналізу функцій, повноважень і ролей публічних інститутів та посадових осіб.
2. Оцінка впливу та ймовірності виникнення корупційних ситуацій через різноманітні методи, такі як екстраполяція, моделювання і прогностичні оцінки.
3. Запровадження коректних нормативно-правових актів для того, щоб оцінка корупційних ризиків була закріплена на законодавчому рівні та мала чітке правове підґрунтя.

Важливо також зрозуміти, що корупція не є окремим явищем, яке можна просто «загасити». Вона глибоко інтегрована в структуру публічного управління і взаємодіє з іншими соціальними та економічними процесами. Саме тому необхідно застосовувати комплексний підхід, в

якому важливу роль відіграє оцінка та аналіз наявних ризиків з подальшим вживанням заходів щодо їх мінімізації.

Тому, на наше глибоке переконання, питання методології оцінки корупційних ризиків в Україні є надзвичайно актуальним і повинно стати пріоритетом для науковців, правознавців та органів, що займаються боротьбою з корупцією. Така методологія повинна стати основою для розробки механізмів запобігання корупції в державному секторі та забезпечити реалізацію ефективної антикорупційної стратегії.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

3.1. Роль неурядових громадських об'єднань в процесі ідентифікації та запобігання корупційних дій в публічному управлінні

Варто підкреслити ключову роль громадянського суспільства (неурядових організацій, громадських об'єднань, активістів, ЗМІ та інших інституцій) у формуванні й реалізації ефективної антикорупційної політики. Основні акценти в цьому напрямку можна узагальнити таким чином:

Громадянське суспільство складається з різноманітних організацій та рухів, які мобілізують соціальну енергію, висловлюють принципові цінності та переконання. Воно є незалежним від влади та політичних партій і може суттєво впливати на формування суспільної думки, сприяти підвищенню прозорості та підзвітності влади.

Слушна думка про те що комунікація між владою і цільовою аудиторією є низькоефективною, в результаті чого антикорупційна політика не має статусу легітимності в суспільстві. Більшість інститутів зокрема громадські, соціальні та інші не беруть належної участі під час розробки антикорупційної політики, що в результаті спонукає громадскість до відмови від урядових дій щодо боротьби з корупцією, регулярного поживавлення конфліктів, в той час як самі антикорупційні заходи не призводять до очікуваних результатів.

«Наразі громадскість, науковці, пересічні активісти, міжурядові організації, ЗМІ, організації та уряди все частіше піддають сумнівам

природу повноважень громадських організацій висловлюватись від імені інших громадян та прагнути впливати на процеси як внутрішні так і міжнародні. А отже питання доброчесності та підзвітності у самій організації громадянського суспільства є принциповими першопочатками прийнятності для громадян та влади їхньої контролюючої ролі та статусу провідників важливих змін [3].

Відповідно до ст.13 Конвенції ООН проти корупції та рекомендацій Стамбульського плану дій, держави мають забезпечувати активну участь громадськості у запобіганні та протидії корупції. Це передбачає залучення населення до ухвалення рішень, забезпечення доступу до інформації, захист права на вільне поширення відомостей про корупцію, співпрацю з НУО, приватним сектором та професійними об'єднаннями.

Україна, як держава з перехідною демократією, формально визнає роль громадянського суспільства у протидії корупції, однак на практиці співпраця влади та громадськості є недостатньо ефективною, особливо у чутливій сфері антикорупційної діяльності. Причинами є як небажання влади розглядати НУО як рівноправних партнерів, так і недостатня підготовленість самих громадських організацій, а також низька залученість громадян.

Нині в Україні «біля 200 неурядових установ декларують свою антикорупційну спрямованість. Однак їх функціонування не стало механізмом, що реально впливає на ситуацію у сфері боротьби з корупцією. Протидія корупції в Україні, яка має включати організацію суспільної активності, зіштовхується з вагомою перешкодою. Це, головним чином, інформаційний вакуум, що стосується корупції як складної, багатоаспектної проблеми. Інформаційну основу складають публікації стосовно корупції в ЗМІ, ідеї яких спущені до опису окремих фактів корупції» [3].

Якщо узагальнити то основні напрями діяльності громадянського суспільства в антикорупційній сфері на нашу думку мають бути такі:

- підвищення рівня антикорупційної освіченості населення;

- виконання ролі посередника між владою та суспільством, сприяння діалогу та довірі;
- надання експертної підтримки і розробка пропозицій до законодавства та державних програм;
- моніторинг реалізації антикорупційної стратегії та дій уряду;
- формування альтернативних джерел інформації щодо корупції та механізмів протидії їй.

На практиці значний виклик становить інформаційний вакуум: громадськість отримує фрагментарну, неповну та часто маніпулятивну інформацію про корупцію. Влада може ігнорувати журналістські розслідування, а НУО часто не досягають ширшої аудиторії. Через це громадські організації не стають ефективним механізмом впливу на антикорупційну політику, а зацікавленість суспільства в їх діяльності залишається низькою.

Тобто ефективність і результативність цих завдань у національному вимірі значною мірою залежить від зростання рівня участі громадян до антикорупційної діяльності і установ та громадських організацій, а не лише від того чи бажає державний орган враховувати позицію громадянського суспільства та установ.

Однак, росте роль тимчасових громадських рухів, не пов'язаних із конкретними організаціями, які формуються навколо конкретних локальних проблем. Це свідчить про поступове підвищення рівня мобілізації населення та необхідність громадським організаціям активніше залучати громадян до своєї діяльності, використовуючи їхню енергію для створення сталих антикорупційних ініціатив.

А відтак наголосимо на важливості формування сталого партнерства між державою та громадянським суспільством у боротьбі з корупцією, розвитку прозорості, інклюзивної комунікації й посилення ролі громадських організацій як рушійної сили позитивних суспільних змін.

Позитивним зрушенням є зростання відсотка громадян що переймаються питанням боротьби з корупцією в Україні, а саме на

взаємодії між громадянським суспільством і державою, а також на заходах, що сприяють протидії корупції через державні ініціативи.

Хоча громадянське суспільство має важливу роль у боротьбі з корупцією, взаємодія між неурядовими організаціями (НУО) та органами влади в Україні залишається обмеженою і часто низько ефективною. Однією з причин цього є спроби влади забезпечити лояльність НУО, що може призводити до використання антикорупційних заходів як фарсу, або ж до співпраці з бізнес-структурами, які фінансують діяльність цих організацій, але не представляють інтереси громадськості.

Але в контексті інтеграції України до міжнародних організацій та Європейського Союзу, а також національного уряду, з його сторони має бути демонстрація активної співпраці з громадянським суспільством. Це дуже важливо в контексті оцінки міжнародними антикорупційними установами прогресу української влади щодо запобігання та протидії корупції. Виходячі з цього антикорупційні НУО мають використовувати ці протидіючі механізми, та за потреби, взаємодіючи з державними структурами влади, добросовісно виконуючи власну роль і поступово збільшуючи свій вплив.

Важливим чинником слабого впливу інститутів громадянського суспільства на процес здійснення державної антикорупційної політики є вчинки влади щодо забезпечення лояльності неурядових організацій, частина з них відверто йдуть на такий контакт та трансформують антикорупційні заходи у фарс. В цій складній ситуації фактично зазнав руйнації інститут громадських рад що діє при публічних органах влади, які нажаль займаються не контролем за функціонуванням державних установ за допомогою нормативно-правових актів, а займаються відстоюванням інтересів можновладців. Невміння пересічних громадян відрізнити справжні громадські організації від «штучних» і низька активність НУО в залученні широкої громадськості до антикорупційної діяльності призводять до пасивного ставлення громадян до боротьби з корупцією.

У контексті інтеграції України до Європейського Союзу та інших міжнародних структур важливою є активна співпраця уряду з громадянським суспільством для демонстрації прогресу в протидії корупції. Це також має важливе значення для оцінки України міжнародними антикорупційними організаціями.

Корупція негативно впливає на економічну, політичну та соціальну ситуацію в Україні, знижуючи престиж правлячої еліти, порушуючи соціальні цінності і взаємодію між громадянами та державою. Вона спричиняє руйнування органів державної влади і створює сприятливі умови для кримінальних груп і корупційних схем.

Підприємці - як найактивніша частина населення найбільше зацікавлена у подоланні корупції. Це дає змогу вести розмову щодо гарантії державної підтримки конкретних справ чиновників. В той же час для результативної законодавчої системи варто застосовувати політичну волю, відповідними фахівцями та мати прозору процедуру її формування, аналізу та ухвалення.

Для ефективної протидії корупції необхідна політична воля, підготовка відповідних експертів і демократична процедура розробки, аналізу і прийняття антикорупційних законів. До основних заходів належать:

- обмеження щодо використання службового становища коли публічні службовці не повинні мати права використовувати свої повноваження для отримання неправомірної вигоди.
- обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності в разі заборони публічним службовцям займатися підприємницькою діяльністю, що може створювати конфлікти інтересів.
- обмеження щодо одержання дарунків коли публічні службовці не повинні отримувати подарунків, які можуть вплинути на їх рішення.
- обмеження щодо роботи близьких осіб в разі коли публічні службовці не можуть мати підпорядкованими близьких осіб.

- обмеження щодо осіб, що звільнилися з посад це колишні публічні службовці які не можуть працювати у приватному секторі, що пов'язаний із сферами, у яких вони працювали, протягом року після звільнення.

Запобігання корупційним правопорушенням має стати організованим і науково обґрунтованим процесом, який включає заходи щодо впливу на негативні фактори корупції і забезпечення ефективного контролю за діяльністю органів влади.

В результаті, для подолання корупції важлива не лише співпраця між державними органами і громадським суспільством, а й наявність чітко визначених законодавчих ініціатив, реальних механізмів контролю та належного виконання антикорупційних норм.

Законодавством закріплено терміни (до 01 квітня) щорічно подати декларацій публічними службовцями про майно, доходи, витрати та фінансові зобов'язання, а також підкреслюються певні проблеми в реалізації антикорупційної політики. Публічні службовці зобов'язані щорічно подавати декларацію про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру, що є важливим елементом антикорупційної політики для забезпечення прозорості їх діяльності. Декларації осіб, які займають високі державні посади (наприклад, Президент України, Прем'єр-міністр, народні депутати, судді), підлягають обов'язковому оприлюдненню протягом 30 днів з моменту подачі, що допомагає забезпечити відкритість та підзвітність публічних службовців.

Хоча законодавчі механізми для боротьби з корупцією існують, практика показує низку проблем. Зокрема, невелика частка осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності, не зупиняє публічних службовців від скоєння корупційних діянь. Це може свідчити про недостатньо жорстку позицію судової влади щодо корупційних злочинів, а також про можливість послаблення відповідальності через різні підходи до кваліфікації злочину.

Подолання корупції ускладнюється тим, що в корупційних діяннях часто задіяні не лише державні службовці, а й бізнесмени та пересічні громадяни. Люди іноді готові давати хабарі, навіть коли їх не просять, у надії отримати державне рішення на свою користь у найкоротший термін. Це свідчить про те, що корупція є не тільки проблемою чиновників, а й суспільною проблемою, що потребує комплексного підходу для вирішення.

Для того, щоб боротьба з корупцією була ефективною, потрібно працювати над подальшими дослідженнями та вдосконаленням антикорупційної політики. Важливо забезпечити жорсткіші заходи відповідальності для осіб, які порушують антикорупційні норми, і створити умови для більш ефективної взаємодії між державними органами, громадянським суспільством та бізнесом.

Загалом, законодавство надає основні інструменти для боротьби з корупцією, однак практика показує, що існує чимало бар'єрів для його ефективного застосування. Це вимагає подальшої роботи для забезпечення належного контролю, посилення відповідальності та створення умов для більш глибоких змін у суспільстві.

3.2. Пріоритетні та перспективні напрями реалізації антикорупційної політики в Україні

В ситуації коли негативні риси посадовця є витоками корупції, останні варто розглядати як проблему суспільну. В цій ситуації актуальним вбачається системний підхід до формування та реалізації національної антикорупційної політики, який виходить із ширшого усвідомлення соціальної природи корупції та потребує чітких, послідовних стратегічних кроків. Основні ідеї та положення можна узагальнити так:

Корупція розглядається не лише як правопорушення, а й як явище соціального характеру, породжене негативними рисами особистості та несприятливими умовами у публічній сфері. Подолання корупції вимагає

трансформації системи публічного управління, запровадження ефективної відповідальності для корупціонерів, зміцнення правових механізмів та умов, що унеможливають її прояви.

Ефективна протидія корупції повинна ґрунтуватися на довгострокових заходах з чіткими часовими рамками. Одноразові чи короткострокові акції не забезпечать стійких результатів. Досвід розвинених країн свідчить, що перетворення системи, спрямовано на подолання корупції, можуть тривати десятиріччями, а стратегічне планування дозволяє послідовно мінімізувати чинники, які підживлюють корупцію.

Одним із ключових чинників успіху у протидії корупції є тверда політична воля, підтримана на найвищому рівні керівництва держави. Прем'єр-міністр, міністри та високопосадовці мають демонструвати послідовну антикорупційну позицію, уникати кумівства, конфліктів інтересів та невизначеності в ставленні до корупційних проявів.

Протидія корупції має базуватися на науково обґрунтованих підходах, які враховують соціальні, правові, економічні, психологічні та інші фактори виникнення корупції. На цій основі слід розробляти адекватні стратегії, тактики, засоби та механізми запобігання корупції, враховувати організаційні, матеріальні та фінансові аспекти забезпечення антикорупційних заходів.

Концепція має бути такою щоб гарантувати демократичні засади публічного управління, відповідність принципам європейського публічного врядування та впровадження доброчесності в усі процеси. Вона має охоплювати правові, організаційні, економічні та соціальні заходи, спрямовані на зменшення впливу корупції, та формувати умови для подальшої інтеграції України до ЄС.

Головна її мета – забезпечити ефективне функціонування системи публічної влади на принципах доброчесності, пропорційності та субсидіарності, ефективно використовувати публічні ресурси, підтримувати сталий розвиток територій та відповідати на політичні,

соціальні й економічні виклики сучасності. Ця робота повинна бути нормативно врегульована, підкріплена відповідними законами зокрема «Про запобігання корупції» [49], Стратегії сталого розвитку «Україна–2020». «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», «Про національну безпеку», та програмними документами, а також узгоджуватися з завданнями набуття членства в Європейському Союзі.

До складових сучасної парадигми антикорупційної політики можемо віднести наступне:

- розвиток національної системи публічного управління в контексті підвищення прозорості та відповідальності;
- застосування сучасних заходів подолання корупціогенних факторів та виявлення трендів, що впливають на формування та реалізацію антикорупційної політики;
- закономірності розвитку національної правової системи, які визначають нормативно-правове підґрунтя антикорупційної політики.

Узагальнюючи, представлений підхід наголошуємо на багатовимірному характері корупції, необхідності комплексних та тривалих антикорупційних заходів, чітких правових, інституційних і організаційних механізмах, а також на невідворотності державного та суспільного контролю задля досягнення сталих результатів у протидії корупції.

Концепція національної антикорупційної політики (далі-НАП) в Україні, визначає стратегічні напрямки, засоби реалізації та основні принципи для забезпечення ефективної боротьби з корупцією. Ось кілька ключових аспектів, які розкриваються в цьому тексті:

Національна антикорупційна політика розглядається як комплекс концептуальних положень, спрямованих на системну діяльність держави, суспільства та громадян для запобігання та протидії корупції. Її основною метою є недопущення або зменшення негативного впливу корупції, а також ліквідація причин і наслідків, що сприяють її виникненню.

Одним із завдань Концепції є закріплення засад раціоналізації НАП на законодавчому рівні. Це передбачає розробку і впровадження таких норм і стандартів, які сприятимуть ефективному управлінню публічною владою, забезпеченню доступності і якості публічних послуг, ефективному використанню публічних ресурсів і сталому розвитку територій.

Місією реформування системи публічного управління є створення раціональної основи організації публічної влади, здатної адекватно реагувати на соціальні, економічні та політичні виклики, а також забезпечення умов для набуття членства України в Європейському Союзі. Цей процес передбачає вдосконалення державного управління через розробку нормативно-правового регулювання та підвищення ефективності антикорупційних заходів.

Концепція передбачає впровадження концептуальних принципів верховенства права, як це визначено Конституцією України, у публічне управління. Важливою складовою є стандартизація алгоритмів формування та реалізації антикорупційних заходів, що дозволить систематизувати та оптимізувати роботу органів публічної влади в цій сфері. Впровадження методології багаторівневого регулювання управлінської діяльності є ключовим елементом для забезпечення ефективної реалізації антикорупційної політики. Це включає різні рівні управління та координації, що дозволяють комплексно вирішувати питання боротьби з корупцією.

Програмний підхід передбачає системну постановку завдань у сфері запобігання корупції, оцінку альтернативних рішень, вибір оптимальних управлінських рішень та формування концепцій і програм розвитку спеціальних органів публічного управління, які зможуть ефективно виконувати завдання антикорупційної діяльності. Одним із важливих аспектів є створення структури публічного управління у сфері запобігання корупції, що включає спеціалізовані органи, які будуть виконувати завдання з протидії корупційним правопорушенням і забезпечувати необхідну інфраструктуру для їх діяльності.

Тобто концепція національної антикорупційної політики в Україні передбачає комплексний підхід до організації управлінської діяльності у цій сфері, включаючи вдосконалення законодавчої та інституціональної основи, а також розробку програмних і організаційних рішень для ефективного запобігання та протидії корупції. Вона спрямована на гармонізацію правових систем України з європейськими стандартами, підвищення прозорості та підзвітності органів публічної влади і забезпечення сталого розвитку.

На підставі здійсненого дослідження та представленої концепції потрібно розробити алгоритм побудови національної антикорупційної політики в публічному управлінні (рис. 3.1).

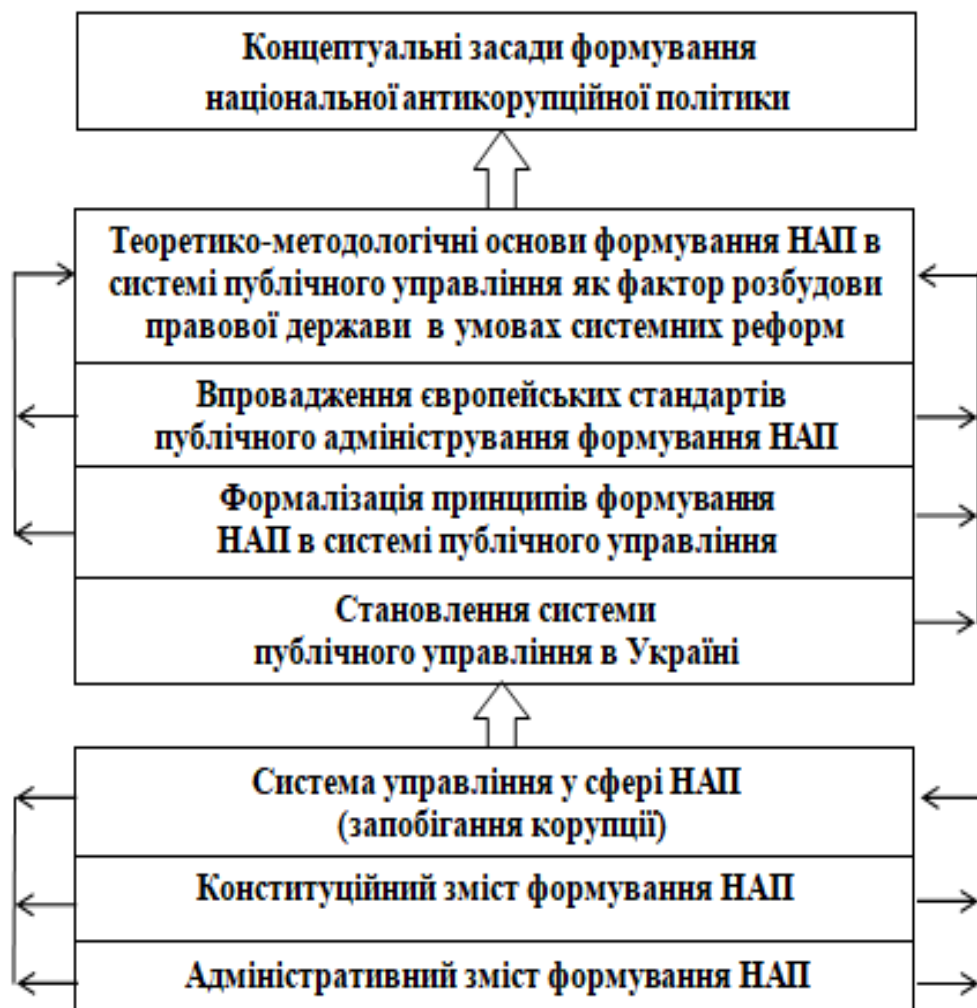

Рис. 3.1. Алгоритм побудови Національної антикорупційної політики в публічному управлінні.

Концептуальне визначення ролі держави в процесі формування національної антикорупційної політики (НАП) є важливим етапом на шляху до створення ефективної системи боротьби з корупцією.

Структура Національної антикорупційної політики України (рис. 3.2) в рамках публічного управління має бути організована так, щоб забезпечити взаємодію між органами, відповідальними за боротьбу з корупцією, та іншими державними інститутами. Вона повинна містити чітке розмежування функцій і повноважень, що дозволяє ефективно здійснювати контроль і моніторинг за діяльністю органів влади, а також мати належний рівень взаємодії з громадськими організаціями та міжнародними партнерами.

Визначення принципів публічного управління у сфері антикорупційної діяльності дозволяє побудувати комплексний механізм, який включає не лише законодавчі та організаційні аспекти, а й забезпечує реальну взаємодію державних інститутів, громадськості та міжнародних партнерів. Держава, як головний інститут публічного управління, має основну відповідальність за формування та реалізацію ефективної національної антикорупційної політики. Роль держави полягає в забезпеченні

Принципи публічного управління, що лежать в основі Національної антикорупційної політики, повинні включати:

- прозорість. (органи публічного управління повинні діяти відкрито, забезпечуючи доступ до інформації про свою діяльність, особливо у сфері управлінських рішень, що можуть створювати корупційні ризики).
- відповідальність. (державні службовці та органи повинні нести відповідальність за свою діяльність. Кожен етап виконання публічних обов'язків має бути підконтрольним і підзвітним).
- незалежність. (антикорупційні органи повинні бути незалежними від політичного впливу, що гарантує об'єктивність і ефективність їх роботи).

- принципи належного управління. (реалізація принципу правової держави, де органи публічної влади діють на основі законів і міжнародних норм, забезпечуючи захист прав і свобод громадян).
- інтеграція з міжнародними стандартами. (у процесі формування НАП держави повинні орієнтуватися на міжнародні антикорупційні стандарти та практики, інтегруючи їх у національну правову систему).

Констатуємо що роль держави у формуванні НАП є важливою, оскільки вона повинна забезпечити створення належної правової, інституційної та організаційної основи для боротьби з корупцією. Принципи публічного управління, такі як прозорість, відповідальність та незалежність, є основою ефективної антикорупційної політики. Сучасний тренд удосконалення національного законодавства щодо НАП включає створення спеціалізованих органів, модернізацію правових норм та інтеграцію з міжнародними стандартами, що дозволяє ефективно боротися з корупцією та підвищувати довіру до державних інститутів.

Рис.3.2. Структурна схема здійснення Національної антикорупційної політики (НАП).

На підставі представленого алгоритму нами описано ключові стратегічні цілі формування національної антикорупційної політики (НАП) та пропозиції щодо вдосконалення її реалізації в Україні. Основною метою є покращення роботи органів державної влади у сфері запобігання корупції. Це передбачає не лише підвищення ефективності боротьби з корупцією, але й впровадження адаптаційних технологій для гармонізації національних та міжнародних стандартів антикорупційної політики. Важливим напрямом є адаптація міжнародних стандартів антикорупційної політики до національної практики, що дозволить краще інтегруватися в глобальний контекст і забезпечити більш ефективну боротьбу з корупцією.

Створення умов для демократизації та дотримання конституційних норм є важливою метою, яка сприятиме зміцненню правових та демократичних інститутів у державі. Важливою складовою є вдосконалення організаційної структури органів влади, які здійснюють повноваження у сфері запобігання корупції. Це включає:

- визначення класифікаційних ознак та принципів організації роботи цих органів.
- раціоналізація та контроль діяльності спеціально утворених органів влади, які мають завдання протидії корупції.
- створення належних умов для доступу громадян до інформації про діяльність органів влади, що забезпечить більшу прозорість та підзвітність.

Одним із важливих заходів є створення відкритих баз даних та електронних систем документообігу, що значно покращить доступ до інформації та забезпечить більш ефективне управління і контроль за діяльністю органів влади.

Для впровадження змін до національної антикорупційної політики пропонується прийняття окремого законодавчого акта, що затвердить засади НАП в Україні. Це дозволить значно підвищити рівень антикорупційної діяльності в країні, забезпечивши її законодавче закріплення та подальше вдосконалення.

Прийняття такого закону дозволить перейти до нової парадигми боротьби з корупцією, з акцентом на формування середовища публічного управління, вільного від корупційних проявів, і забезпечить диверсифікацію зусиль у протидії корупції.

На основі аналізу вітчизняного та міжнародного досвіду пропонується прийняти ефективні законодавчі рішення, що покращать антикорупційну політику. Досвід інших країн може служити орієнтиром для створення більш ефективних інститутів і механізмів боротьби з корупцією.

Впровадження національної антикорупційної політики через законодавчі ініціативи та удосконалення організаційної структури дозволить значно підвищити ефективність боротьби з корупцією, забезпечити прозорість і підзвітність органів влади, а також створити умови для демократизації суспільних відносин і гармонізації національної практики з міжнародними стандартами.

Проте варто забувати, що ухвалення будь-яких нормативних актів не гарантує їх успішного запровадження. Тож можемо констатувати, що перед державою та державними органами велика копітка робота стосовно формування умов для здійснення національної антикорупційної політики.

Висновки до 3 розділу

Таким чином проаналізувавши системи принципів державної антикорупційної політики що базується на розгляді стратегічних пріоритетів та державних програм протидії корупції можемо виділити кілька важливих моментів.

Принципи державної антикорупційної політики є складовими загальної системи антикорупційної діяльності. Вони визначають напрями та методи боротьби з корупцією на всіх рівнях публічної влади.

Принципи антикорупційної політики закріплюються в законодавстві, як на національному, так і на міжнародному рівні,

забезпечуючи юридичну основу для боротьби з корупцією. Формування цих принципів виходить із потреби вирішення актуальних проблем держави та суспільства, що має на меті покращення управлінських практик і зміцнення довіри до органів публічної влади. Принципи лежать в основі розробки методів і форм адміністративно-правового регулювання, що визначають механізми реалізації антикорупційної політики.

Для ефективної реалізації антикорупційної політики необхідно мати окремий адміністративно-правовий механізм, який забезпечить здійснення контролю та моніторингу за діяльністю органів влади. Виконання принципів вимагає комплексної роботи як спеціально уповноважених органів, так і загальної системи органів публічної влади, що відповідальні за реалізацію антикорупційної політики.

Принципи антикорупційної політики можуть бути класифіковані за різними критеріями: за суб'єктом формування (державні чи міжнародні), юридичною силою, галузевою приналежністю (адміністративне право, кримінальне право тощо), суб'єктами повноважень, які реалізують визначені завдання. Принципи повинні бути піддані моніторингу для оцінки їх ефективності, з подальшим удосконаленням в рамках реформ, що постійно адаптуються до змінних умов. Принципи та завдання антикорупційної політики залишаються актуальними, підтверджуючи відносну сформованість політичної волі та готовність до подальшої боротьби з корупцією через зміцнення верховенства права та законності.

Період 2014–2020 р.р. показав прагнення України інтегрувати зарубіжний досвід, що відображається в гармонізації правових систем України та Європейського Союзу. Це підкреслює прагнення України до адаптації європейських стандартів у сфері боротьби з корупцією.

Система принципів державної антикорупційної політики є системною та багатогранною, включаючи загально-правові, спеціально-правові, інституціональні та організаційні аспекти. Вони забезпечують фундамент для побудови ефективної антикорупційної стратегії в Україні.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження на тему реалізація антикорупційної політики в публічному управлінні. Нами було зроблено наступні висновки і узагальнення: можна узагальнити наступним чином:

Антикорупційна політика розглядається як ключовий елемент національної політики держави, спрямований на профілактику, виявлення, припинення та усунення наслідків корупції. Вона виступає реакцією на існуючі корупційні процеси і базується на розумінні сутності корупції, її соціальних та правових передумов, причин і умов.

Особлива увага приділена аналізу реалізації положень Закону України «Про очищення влади» (люстрації) як напрямку вдосконалення антикорупційної політики. Запровадження цього закону покликане забезпечити прозорість, підзвітність та належну поведінку державних службовців, звільняючи систему публічного управління від осіб, причетних до корупційних діянь у минулому.

Запропоноване комплексне визначення протидії корупції охоплює політичні, правові, організаційно-управлінські, ідеологічні, соціально-психологічні та інші заходи, покликані не лише зменшувати обсяги корупції, але й впливати на характер корупційних проявів, обмежувати їх вплив, підвищувати ризик для корупціонерів, усувати передумови та причини корупційних діянь, а також забезпечувати притягнення винних до відповідальності та відновлення порушених прав.

Антикорупційна політика розглядається як інтегративна взаємодія суб'єктів запобігання та протидії корупції, спрямована на формування інституційних, функціональних та ресурсних засад для унеможливлення корупції в системі публічного управління. Формування та реалізація НАП потребує механізмів державного та громадського контролю, моніторингу діяльності органів виконавчої влади, розроблення та впровадження структур, стандартів і процедур внутрішнього контролю й аудиту.

Ефективність антикорупційної політики залежить від принципів публічного адміністрування, включаючи прозорість, підзвітність, верховенство права, належний контроль, участь громадськості та врахування її пропозицій. Особлива роль відводиться взаємодії між органами влади, громадськими об'єднаннями та експертними середовищами для вдосконалення антикорупційної діяльності.

Для ефективної протидії корупції необхідний системний підхід, що охоплює три напрями:

- системне напрацювання й впровадження НАП;
- підтримка недержавних організацій, підвищення участі суспільства у протидії корупції;
- розвиток нормативно-правової бази для запобігання корупції.

В умовах трансформації владних відносин важливою складовою є розроблення антикорупційних стандартів публічного управління, орієнтованих на підвищення ефективності, прозорості та підзвітності влади.

Отже, в роботі обґрунтовано комплексний, інтегрований підхід до формування національної антикорупційної політики, заснований на принципах публічного адміністрування, використанні міжнародного досвіду та залученні громадськості до процесів моніторингу, контролю й удосконалення антикорупційних механізмів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімов О. О. Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні / О. О. Акімов // Державне управління: теорія та практика. 2014. № 1. С. 181-188. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2014_1_23.
2. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / [Р.Г. Рябошапка, О.С. Хмара, А.В. Кухарук та ін.] ; за заг. ред. А.В. Волошиної. – К., 2015. – 268 с.
3. Альтернативний звіт щодо оцінки ефективності державної антикорупційної політики Transparency International Україна I за заг. ред. А. Волошиної, 2015. 234 с. URL: http://ti-ukraine.org/system/files/docs/news/alternatyvnyy_zvit_shchodo_ocinky_efektyvno_sti.pdf.
4. Антикорупційна політика держави: складові та напрями реалізації : навч. посіб. /С. М. Серьогін (кер. авт. кол.), В. В. Баштанник, Н. А. Липовська [та ін.] ; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2012. 476 с.
5. Антикорупційні заходи в Україні після Революції Гідності: Ключові законодавчі аспекти, 2016. – Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. К., 2016. 224 с.
6. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної анти-корупційної політики: огляд законодавства Румунії / Н. Ахтирська URL: <http://veche.kiev.ua/journal/4910/>.
7. Баришніков В.М. Запобігання та протидія проявам корупції на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування: навч.-метод. посіб. / В.М. Баришніков. К. : ІПК ДСЗУ, 2013. – 172 с.
8. Бачинська І. Заходи боротьби з корупцією в системі державної служби України / І. Бачинська // Актуальні проблеми державного управління :зб. наук. пр. /редкол. : М. М. Іжа (голов. ред.) [та ін.]. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. Вип. 1 (37). С. 111-114.

9. Бачинська І. Корупція в діяльності державної податкової служби проблемна складова її ефективного функціонування /І. Бачинська //Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. /редкол. : М. М. Іжа (голов.ред.) [та ін.]. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. Вип. 4 (36). С. 149-156.

10. Болотова В. О. Вплив соціального капіталу на корупцію: теоретичний аспект проблеми /В. О. Болотова // Право і Безпека. 2009. № 1. С. 244-249.

11. Валюшко І. В. Антикоруційна політика: концептуальні підходи/ І. В. Валюшко //Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 4. – С. 101 – 105.

12. Василевська Т. Суспільний нагляд як елемент етичної інфраструктури державної служби / Т. Василевська // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. К. : [б.в.], 2007. Вип. 10. С. 352–361.

13. Василевська Т. Сучасні тенденції розвитку етики державного службовця в Україні / Т. Василевська // Зб. наук. пр. НАДУ / за заг. ред. О. Ю. Оболенського, С. В. Сьоміна. К. : Вид-во НАДУ, 2006. Вип. 2. С. 16–27.

14. Визначення корупційних ризиків та запобігання їм у діяльності органів ДПС України: проблеми теорії та практики : монографія / [В. В. Лисенко, П. І. Заруба, С. І. Федчук, О. С. Задорожний, О. М. Москаленко] // Держ. податк. адмін. України, Нац. ун-т ДПС України, Нац. акад. прав. наук України, НДІ фін. права. К. : Алерта, 2010. – 222 с.

15. Волошенко А. В. Проблема подолання корупції на євроінтеграційному шляху України /А. В. Волошенко // Актуальні проблемиекономіки. 2016. № 2. С. 108-114.

16. Гончарук Н. Оцінювання керівного персоналу державної служби України / Н. Гончарук // Вісник державної служби України. 2007. № 3. С. 34-38.

17. Григор'єва О. Є. Проблеми ризиків, що виникають під час інноваційних проектів, та методи їхнього кількісного вимірювання URL: http://vlp.com.ua/files/11_34.pdf

18. Гріньова І. Дослідження корупційних процесів у вищих навчальних закладах України / І. Гріньова // Вісн. Книжк. палати. 2011. № 11. С. 47-49.

19. Гусак І. В. Державна кадрова політика: забезпечення відповідальності та запобігання корупції / І. В. Гусак // Демократичне врядування. 2013. Вип. 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2013_11_25.

20. Державна служба : організаційно-правові основи і шляхи розвитку: монографія / за заг. ред. В. Б. Авер'янова ; кол. авт. : В. Б. Авер'янов, Д. Дубенко, Н. Р. Нижник та ін. – К. : Вид. дім “Ін Юре”, 1999. – 273 с.

21. Дем'янчук В.А. Організаційно-правовий аспект антикорупційної політики України: [монографія]. Харків: Константа. 2017. 509 с

22. Дмитренко Г. Оцінювання ризиків у системі державного внутрішнього фінансового контролю / Г. Дмитренко // Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2010. Вип. 2. С. 127–135.

23. Дмитрієв Ю. В. Поняття ідентифікації корупційних ризиків у системі державного управління / Ю. В. Дмитрієв // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони. Серія : Державне управління» 2016. № 3 (55). – Запоріжжя : Класичний приватний університет. С. 80–85.

24. Дмитрієв Ю. Оцінка корумпованих ризиків у системі державного управління: поняття та зміст / Ю. Дмитрієв // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. С. Загорського, А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2016. Вип. 1/2 (46/47) : у 2 ч. Ч. 1 : Державне управління. – С.141-149.

25. Дмитров С. Розбіжності в оцінюванні корупції / С. Дмитров,

- Т. Медвідь // Вісник Національного банку України. 2012. № 7 (197). С. 30–34.
26. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html>.
27. Економічні есе. Вип.8 : Суспільний контроль за місцевою владою як механізм запобігання корупції (підготовлено за результатами досліджень) /О.Бойко-Бойчук, І. Федів, Є. Фишко. Київ : [б. в.], 2000. – 83 с.
28. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ. 2011. Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. колегія : С. М. Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) та ін. 2011. 524 с.
29. Європейський кодекс поліцейської етики: рекомендація Res. (2001) 10 прийнята Комітетом міністрів Ради Європи 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів URL:<http://www.cm.coe.int/ta/rec/2001/2001r10.htm>.
30. Засади методології оцінювання рівня корупції в Україні. Інститут прикладних гуманітарних досліджень. Харків, 2010. URL: http://www.iahr.com.ua/files/works_docs/16.pdf
31. Індекс корупції CPI-2015 – дані дослідження неурядової міжнародної організації Transparency International URL: <http://ti-ukraine.org/%D0%A1PI-2015>
32. Качуровський І. А., Андрійчук В. В. Методика оцінки ризиків у системі охорони державного кордону URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/znpnapv_vtn/2010_52/10kiaodk.pdf
33. Кожен третій українець готовий вийти на вулицю проти корупції – дані дослідження Global Corruption Barometer URL: <http://ti-ukraine.org/news/2815.html>
34. Козаков В. Евристичний потенціал формування державної політики /В.Козаков // Публічне управління:ціннісні орієнтири, стандарти якості та оцінка ефективності: матеріали щоріч. Всеукр.наук.-

практ.конф.за міжнар.участю (Київ, 26 травня 2017 р): у 5 ч./ за заг ред.. В.С.Куйбіди, А.П.Савкова, С.В.Загороднюка Київ: НАДУ, 2017. Ч.1: Оцінка якості державної політики.180с.

35. Коліуш О. Л. Корупційні ризики у сфері надання адміністративних послуг: адміністративно-правові засади протидії : дис. канд. юрид. наук : 12.00.07 ; Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2020. 201 с.

36. Колодій А.Про феномен революції в контексті сучасності // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2014. № 5. С. 133-143. URL: http://filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk05/visnyk05.pdf.

37. Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію: Прийнята Радою Європи 9 вересня 1999 р. і відкрита для підписання 4 листопада 1999 р. // Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / Упоряд. : М.І. Камлик та ін. К. : Школяр, 1999. 480 с.

38. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст.141.

39. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : [монографія]. Кер. авт. кол. І. О. Ревак. Львів : ЛьвДУВС, 2011. 220 с.

40. Корнєв М. Корупція через пр изму девіантної поведінки (морально- психологічний аспект) /М. Корнєв, В. Козловський // Вісник УАДУ. 2001. № 2, ч. 2. С. 216-222.

41. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): [монографія]. К. : Юридична думка, 2004. 400 с.

42. Пасічник В. М. Демократизація державного управління у контексті забезпечення національної безпеки та боротьби з корупцією /В. М. Пасічник // Демократичне врядування. 2014. Вип. 13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_13_5.

43. Пасічник В. М. Українська національна ідея як концептуальна

основа боротьби з корупцією та проведення інституційних реформ в Україні /В. М. Пасічник //Ефективність державного управління : зб. наук. пр. /за заг. ред. В. С. Загорського, А. В. Ліпенцева. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. Вип. 34. С. 72-81.

44. Подчесова В. Ю. Управління банківськими ризиками: опорний конспект лекцій / В. Ю. Подчесова. Харків : ХІБС УБС НБУ, 2014. – 83 с.218

45. Полінський О. М. Ідентифікація та оцінка економічних ризиків інноваційної діяльності в машинобудуванні / О. М. Полінський // Регіональна економіка. – 2011. – № 3. – С. 80–88.

46. Про боротьбу з корупцією: Закон України від 05 жовтня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – №34. – Ст. 266.

47. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №52. – Ст. 490.

48. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. // Відомості Верховної Ради України. 2014. № 49. Ст. 2056.

49. Про запобігання корупції: Закон України від 31.08.2018 р. № 1700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

50. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#Text>

51. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20 червня 2022 року № 2322-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

52. Про затвердження Методичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюджетних установах : Наказ Міністерства фінансів України від 14 верес. 2012 р. № 995 URL: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=351955

53. Про затвердження Методології оцінювання корупційних

ризиків у діяльності органів влади : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 2 груд. 2016 р. № 126 // Офіційний вісник України. – 2017. – № 4. – Ст. 168.

54. Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи : Наказ Міністерства юстиції України від 23 черв. 2010 р. № 1380/5 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>

55. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

56. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

57. Про очищення влади: Закон України від 16 вересня 2014 року № 1682-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>

58. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

59. Серьогін С. Державний службовець у відносинах між владою і суспільством: монографія / С. М. Серьогін. Д. : ДРІДУ НАДУ при Президентіві України, 2003. 456 с.

60. Серьогін С. Організація кар'єри державного службовця як засіб попередження запобігання корупції /С. Серьогін, В. Хлуткова //Вісник УАДУ. 1999. № 4. С. 100-105.

61. Соловійов В. М. Запобігання і протидія корупції в державному управлінні України: [монографія]. К. : Ін - т зак - ва Верховн. Ради України, 2012. 508 с.

62. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика : навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. К. : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2004. 200 с.

63. Теоретичні аспекти державного управління. Монографія / Н.Р. Нижник, С.П. Мосов. Чернівці, 2011. 248 с.

64. Толкованов В. В. Пріоритетні напрями реалізації державної

політики у сфері запобігання та протидії проявам корупції /В. В. Толкованов//Аналітика і влада. 2011. № 4. С. 17-23.

65. Трепак В. М. Міжнародний досвід запровадження системи заходів антикорупційної спрямованості / В. М. Трепак // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2015. – №2 (10). – С. 233–246.

66. Швець Є. С. Виявлення ризиків в інноваційних програмах розвитку металургійного підприємства / Є. С. Швець, Н. С. Рулікова // Вісник НТУ «ХПІ». Серія : Стратегічне управління, управління портфелями, програмами та проектами. Харків : НТУ «ХПІ», 2015. № 2 (1111). С. 152–160.

67. Ярмиш О. Спеціалізовані антикорупційні інституції: світовий досвід та національна модель / О. Ярмиш, Р. Мельник // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 2. С. 144–155.

68. Risk management standards of The Institute of Risk Management
URL: <https://www.theirm.org/knowledge-and-resources/risk-management-standards/>

69. Ukraine: First Review Under the Stand-By Arrangement – Staff Report; Staff Statement; Press Release on the Executive Board Discussion. – IMF Country Report № 1/52. – February 2011. – 67 p.